

Предприемачески план за развитие
на Етнографски музей Несебър

СЪДЪРЖАНИЕ

1. ВЪВЕДЕНИЕ	4
2. АНАЛИЗ НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ	7
2.1. Анализ на външните характеристики (Състояние на община Несебър)	7
2.1.1. Географска характеристика.....	7
2.1.2. Историческа характеристика и културно наследство	8
.....	14
2.1.3. Демографска характеристика.....	15
2.1.4. Икономическа характеристика	16
2.1.5. Туристически дейности и инфраструктура	18
2.1.6. Културна инфраструктура	20
2.1.7. Музейно дело в общината и областта.....	21
2.1.8. Тенденции в музейното дело и културното предприемачество.....	29
2.2. Анализ на вътрешните характеристики (Състояние на Етнографския музей)	31
2.2.1. Материална база.....	31
2.2.2. Посещения.....	32
2.2.3. Стратегическа рамка.....	33
2.2.4. Финансов капацитет и човешки ресурси.....	35
2.3. SWOT анализ	37
3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА, ТЪРСЕНЕ И ПРЕДЛАГАНЕ НА ПРОДУКТА И УСЛУГИТЕ, ПРЕДОСТАВЯНИ ОТ ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ НЕСЕБЪР	40
3.1. Музеен Продукт.....	40
3.2. Целеви групи и заинтересовани страни, включително маркетингова стратегия за увеличаване на обхвата им	43
3.3. Комуникационни канали	46
3.3.1. Рекламни и информационни материали	46
3.4. Дигитален маркетинг.....	47
4. НАЧИН НА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ПРЕДВИДЕНИ ДЕЙНОСТИ, ФИНАНСИРАНЕ И ГРАФИК)	48
5. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ИНДИКАТОРИ	51

ФИГУРИ

Фиг. 1. Маркетингов микс	5
Фиг. 2. Структура на предприемаческия план	5
Фиг. 3. Дворът на къщата на Москояни, днес Етнографски музей.....	13
Фиг. 4. Места за настаняване в община Несебър по категория	20
Фиг. 5. Бюджет на общинския музей	22
Фиг. 6. Детайли от „Свети Йоан Алитургетос“	24
Фиг. 7. Посещения в общински музей „Старинен Несебър“	25
Фиг. 8. Стая от къщата на Москояни (днес Етнографски музей)	31
Фиг. 9. Посещения в Етнографски музей Несебър	33
Фиг. 10. Многофункционалната зала на Етнографския музей	42

ТЪБЛИЦИ

Табл. 1. Основни икономически показатели за обл. Бургас и община Несебър... 16	16
Табл. 2. Приходи от дейността по икономически дейности в община Несебър ... 17	17
Табл. 3. Показатели на туристическия сектор в страната и община Несебър..... 19	19
Табл. 4. Музеи в област Бургас	26
Табл. 5. Целеви групи	43
Табл. 6. Дейности, финансиране и график за изпълнение	48
Табл. 7. Индикатори за наблюдение и оценка	51

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Защо е необходим предприемаческият план на Етнографски музей Несебър?

Настоящият предприемачески план очертава насоките и определя препоръчителните дейности за развитие на един от обектите на общински музей „Старинен Несебър“ – Етнографски музей, разположен в забележителната къща на Москояни от XIX век. Най-общо планът определя какви действия следва да се предприемат, така че музеят да се превърне в един от символите на стария град, с важен принос към културните, образователните и туристическите функции на общината.

Предприемаческото планиране произлиза от историята на бизнес и маркетинговото планиране, в чийто фундамент е развитието на даден продукт и неговото утвърждаване на целевия пазар за определен период от време. Всяка организация, независимо дали е от частния или публичния сектор, следва да има подобен план за действие, който да отговори на следните въпроси:

- какви са конкурентните предимства на организацията и нейните продукти и услуги;
- как те могат да се усъвършенстват;
- кои са желаните публики, потребители и партньори на организацията;
- как могат да се постигнат поставените цели.

Отговорите на тези въпроси гарантират наличието на ясна последователност от стъпки, които да доведат до добри и устойчиви резултати от дейността на Етнографски музей Несебър. Тяхното залагане в план с конкретен времеви обхват осигурява системен и структуриран подход за управлението и развитието на музейния обект в контекста на мисията и целите на общински музей „Старинен Несебър“ и Община Несебър.

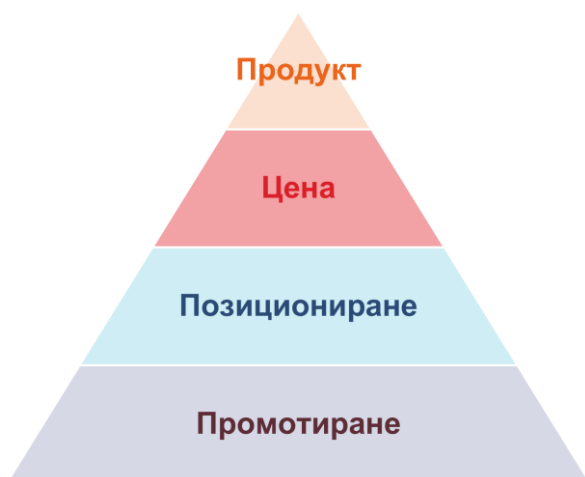
Планът осигурява и възможността за периодично измерване на резултатите от всички усилия за развитието на Етнографски музей, чрез дефинирането на конкретни и измерими индикатори. По този начин може да се проследи успехът или степента на постигане на целите, свързани с популярността на музея и неговата обществена роля. А това от своя страна е предпоставка за набелязване на нужните подобрения в изпълнението и неговото адаптиране към съвременните предизвикателства в сферата на културата и туризма. И не на последно място, наличието на план и неговото систематично изпълнение означава добре обмислено изразходване на наличните финансови и времеви ресурси, както и мобилизиране на допълнителни средства и възможности за представяне на материалното и нематериалното наследство на Несебър.

В наши дни всяка организация се развива в конкурентна и динамична среда, в която всеки продукт или услуга има алтернатива. Хората, било то местни жители или туристи, имат разнообразни възможности за прекарване на свободното си време и именно за това стават все по-взискателни към избора си. Изборът на хората днес до голяма степен се определя от изградения образ (имидж), репутацията и марката (бранда) на организацията, следователно от изградената връзка с публиката и присъствието ѝ в различни комуникационни канали. Ето защо културните институти следва внимателно да планират развитието и популяризацията на своите продукти и услуги, така че, от една страна, тяхната духовна и интелектуална стойност да достига до обществото, а от друга страна – да осигуряват икономическата устойчивост на организацията.

Какво включва предприемаческият план?

Предприемаческото планиране представлява систематичен процес, чиято базова структура включва (1) анализ и оценка на вътрешната среда/наличните ресурси и външната среда; (2) дефиниране на стратегически цели, свързани с (3) развитието на продукта, достигането до потребители, дейности за популяризиране, реклама и промотиране; (4) определяне на начините (дейностите) за изпълнение; (5) организацията и графика за изпълнение и измерване на очакваните резултати.

Фиг. 1. Маркетингов микс

Източник: ИУПП

Фиг. 2. Структура на предприемаческия план

Източник: ИУПП

Тази базова структура следва да демонстрира как дадената организация може да се различава от останалите в една все по-конкурентна среда, в която всеки има алтернатива. Планът осигурява „карта“ как да развиваме нашата организация, продукти и услуги спрямо закономерностите на „маркетинговия микс“¹, според който в основата са (1) самият продукт, (2) неговата цена, (3) позиционирането на пазара и (4) промотирането, които в сферата на музейното дело включват:

- **продукт** – постоянните експозиции; специалните (гостуващи) изложби; останалите пространства на музея, отворени за обществеността, вкл. зали за събития и обучения; изследователската база; музейните магазин за сувенири и печатни материали, ресторант или кафене;
- **цена** – на билети, услуги и сувенири, която трябва да отразява различните целеви групи на музея и не трябва да е еднаква за всеки;
- **позициониране** – свързано с транспортната достъпност, но и с пътуващи изложби и присъствието в дигиталната среда, вкл. съдържанието на официален уебсайт и в социалните мрежи (канални като Twitter, Facebook, LinkedIn, Instagram, TikTok, YouTube);
- **промотиране** – разнообразието от рекламни дейности за увеличаване на осведомеността в съответствие с експозициите на музея и неговите целеви посетители.

¹ По утвърдения теоретичен модел на Маккарти

Конкретната структура на предприемаческия план на Етнографски музей Несебър обхваща:

- ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКАТА ИДЕЯ И ЦЕЛ

- АНАЛИЗ НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ

- Анализ на външните характеристики, в т.ч. географска характеристика, историческа характеристика и културно наследство, демографска и икономическа характеристика, туристически дейности и инфраструктура, културна инфраструктура, музейно дело в общината и областта, тенденции в развитието на културните продукти;

- Анализ на вътрешните характеристики (Състояние на Етнографски музей), в т.ч. материална база, посещения, стратегическа рамка, финансов капацитет и човешки ресурси;

- SWOT анализ, с неговите вътрешни силни и слаби страни и външни възможности и заплахи;

- ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА, ТЪРСЕНЕ И ПРЕДЛАГАНЕ НА ПРОДУКТА И УСЛУГИТЕ, ПРЕДОСТАВЯНИ ОТ ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ НЕСЕБЪР

- Описание на продукта на Етнографски музей и прогнозните му цени;

- Целеви групи, включително цели и мерки за тяхното ангажиране, както и приложими комуникационни канали, с акцент върху дигиталния маркетинг;

- НАЧИН НА ИЗПЪЛНЕНИЕ (Предвиждани дейности, финансиране и 5-годишен план-график)

- ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ИНДИКАТОРИ

Общо представяне на предприемаческата идея и цели

Предприемаческата идея за развитие на Етнографския музей, разположен в емблематичната къща на Москояни от XIX век, обхваща конкретни насоки за развитие на четирите отделни компонента на музейния продукт – (1) постоянната експозиция; (2) специалните (гостуващи) изложби; (3) пространства за събития, включително вътрешния двор; (4) музейния магазин. Основната идея за постоянната експозиция е свързана с представянето на културата и живота в общината в рамките на 200 години от XVIII до първата половина на XX век. Специален акцент ще бъде и разказът за историята и архитектурата на старите несебърски къщи. Неразделна част от музейния продукт са и възможностите за домакинстване на гостуващи изложби от други етнографски музей, вкл. от чужбина. Останалите пространства към сградата също ще бъдат активно използвани за провеждане на тематични събития. Сред тези пространства са многофункционалната зала и дворът на къщата, от който се разкрива прекрасна гледка към Черно море. **Целта е Етнографският музей да се превърне в разпознаваем символ на стария Несебър, средище на значими културно-образователни дейности, както и популярна туристическа забележителност, с годишни приходи, които покриват разходите за поддръжка.** В тази връзка са предвидени няколко групи дейности – (1) Развитие на основната експозиция; (2) Изпълнение на културна и образователна програма; (3) Организиране на тематични събития и инициативи; (4) Дигитализиране на музейните единици; (5) Популяризиране и дигитален маркетинг; (6) Развитие на човешките ресурси.

2. АНАЛИЗ НА СЪЩЕСТВУВАЩОТО ПОЛОЖЕНИЕ

2.1. АНАЛИЗ НА ВЪНШНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ (СЪСТОЯНИЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР)

2.1.1. Географска характеристика

Община Несебър се намира в Югоизточна България и по-точно в най-североизточната част на област Бургас. В нейния обхват попадат 14 селища, сред които три града (Несебър, Свети Влас, Обзор) и 11 села. На територията на общината попадат и селищните образувания курортен комплекс „Слънчев бряг“ и ваканционен комплекс „Елените“, както и защитените местности „Иракли“ и „Калината“. Общинският център град Несебър е най-голям по площ и население, като е разделен на стара и нова част. Старият град е разположен на малък полуостров с дължина 850 m и ширина 350 m, който е свързан със сушата чрез тесен провлак. На запад от него са кварталите на Новия град: „Христо Кудев“, „Младост“, „Перла“, „Черно море“ (1, 2 и 3) и „Аурелия“. На север община Несебър граничи с общините Долни Чифлик и Бяла от област Варна, на запад и югозапад – с община Поморие, а на изток и югоизток се простира Черно море. Близостта ѝ до соленоводния басейн е предопредила нейната съдба в исторически и икономически план.

Бреговата линия е силно разчленена, а профилът ѝ е разнообразен с редуващи се скални образувания и плажни ивици. Най-големите плажове на територията на община Несебър са на к.к. „Слънчев бряг“ и плажа „Несебър-юг“ в Новия град. През последните години част от плажовете в общината са отличени с екологичната награда „Син флаг“. По отношение релефа на територията на община Несебър се разграничават най-общо три зони – крайбрежна, равнинна и планинска. Приблизително 75% от обхвата на общината са заети от най-източните части на Източна Стара планина, а именно от Еминска планина с най-висока точка връх Мандрабаир (620,7 m). Останалата, южна и югозападна част на общината, представлява равнинна територия и се заема от широката и плоска долина на река Хаджийска и притокът ѝ Бяла река.

Климатът в общината е умерено-континентален и се характеризира с горещо лято, хладна зима и малки количества на валежите. По крайбрежието се усеща морското влияние до 40-60 km към вътрешността, което маркира малки денонощни и годишни температурни амплитуди, както и целогодишна висока влажност на въздуха. Преобладават ветровете от северозапад, а през топлото полугодие – източните (т.нар. морски бриз). Почвената покривка на територията на община Несебър е благоприятна за отглеждане на полски култури, лозя и трайни насаждения (канелените почви), както и за производство на зеленчуци (алувиалните почви). Флората и фауната са представени от традиционни и по-редки, застрашени видове. За тяхното опазване са обособени седем защитени местности. Те са съхранили различни растителни и животински съобщества, вкл. типични крайбрежни хабитати. През Еминската планина преминава прелетния път Via Pontica с международно значение, като типично място за прелитащите над нея пеликани, щъркели и грабливи птици.

Пясъчните дюни са едно от природните богатства на България. На територията на град Несебър съществуват пет дюни с обща площ около 0,1 km². Върху дюните виреят специфични храстови, цветни и тревни растителни псамофитни формации, някои от

които са вписани в Червената книга на България: пясъчна лилия, морски ранилист; равенски ериантус, морски ветрогон и прочие.

Един от големите проблеми на община Несебър е свързан с проявлението на някои от екзогенните релефообразуващи процеси – ерозията и свлачищата, а по бреговете и абразията. Това налага проучвателни дейности и системен мониторинг в засегнатите участъци, както и брегоукрепителни дейности където има нужда.

През общината преминават четири транспортни артерии от Републиканската пътна мрежа на България с обща дължина 82,3 km. Границите на община Несебър са пресечени от три от тези пътища: участък от 43,3 km от Републикански път I-9, свързващ Румъния и Турция и минаващ през ГКПП Дуранкулак – Варна – Бургас – ГКПП Малко Търново; участък от 29,9 km от Републикански път III-906; участък от 1,4 km от Републикански път III-2085. Четвъртият път е Републикански път III-9061, с дължина 7,7 km, и попада изцяло в територията на общината. Казаното дотук класифицира община Несебър с добра транспортна достъпност и благоприятно туристико-географско положение. От гр. Несебър има редовни автобусни връзки към областните центрове Бургас (30 km) и Варна (90 km). Също така редовни градски автобуси обслужват града и го свързват със Слънчев бряг, Равда и Свети Влас.

По отношение морския транспорт, общината е известна с пристанищата си още от времето на тракийския град Месамбрия. Община Несебър има голям излаз на Черно море, като понастоящем на територията ѝ се намират шест пристанища: Пристанище „Несебър“ (риболовни кораби, рибарски лодки, яхти, малки туристически атракционни корабчета); Рибарско пристанище „Северна буна – Несебър“ (функционира рибна борса за продажба на пресен улов); „Северно пристанище Несебър“ (пристанище за пристан, домуване и престой на яхти, за упражняване на водни спортове и развлекателни дейности); Яхтено пристанище към Национална ветроходна база – Несебър се намира в южната част на Новия град (пристанище за пристан, домуване и престой на яхти, за упражняване на водни спортове и развлекателни дейности); „Марина Несебър“ се разполага в югозападната част на Стария град (частно пристанище); „Марина Диневи“ се локализира в р. Свети Влас (частно пристанище).

Най-близката аерогара е летище Бургас, което отстои на около 26 km в южна посока, а летище Варна се намира на приблизително 106 km от общинския център Несебър, на север. В обхвата на общината няма изградена железопътна инфраструктура и най-близката ЖП гара е в гр. Бургас.

2.1.2. Историческа характеристика и културно наследство

Община Несебър и по-специално град Несебър заемат специално място в историята на западното черноморско крайбрежие още от древността. През вековете полуостровът е бил средище на различни култури и цивилизации, завещали уникална урбанистична структура сред великолепна природна среда, заради което „Старинен град Несебър“ е археологически резерват и историческо селище. Многообразието и архитектурно-художественото изящество на месемврийските църкви са основна причина старият град да има и статут на културна ценност със световно значение, която е вписана в списъка на световното наследство на ЮНЕСКО през 1983 г. Днес улиците на Несебър са запазили неповторимото съчетание на археологически и архитектурни ценности, на пъстроцветни църкви и къщи с фасади от камък и дърво. Изследователят на историята

на град Несебър Евтелпа Теоклиева-Стойчева, в своята книга „Златната книга на Несебър“ (2015), посочва следните основни периоди от хронологията на града:

- Тракийска Месамбрия;
- Класическият и елинистически полис (град-държава);
- Римският град Месемврия;
- Старохристиянската Месемврия;
- Средновековна Месемврия – Несебър;
- Несебър през османския период;
- Градът след Освобождението от османско владичество.

Тракийска Месамбрия

Най-ранните следи от живот в древна Месамбрия датират от около 3200 години, а траките са най-старото население, което дава името на града. Според гръцкия географ и историк Страбон „градът е бил назван Менеvрия на името на основателя си Мена и тракийската дума „брия“, означаваща „град“. Стефан Византийски споменава Месамбрия като град в Тракия, назван на името на основателя си Мелса, но за благозвучност вместо Мелсамбрия го нарекли Месамбрия.

От този най-ранен период (края на второто хилядолетие пр.Хр.) са намерени фрагменти от глинени съдове, много каменни котви и щокове. Северно от църквата „Св. Йоан Апитургетос“ са открити жилища и отделни сектори от укрепителната система на града. Укрепителната стена е изградена от необработени камъни, споени с жълта кал. Друг сектор от укреплението е разкрит в морето, югоизточно от сегашната брегова линия на полуострова. Градежът е от големи необработени камъни, с вградени дъбови греди, оформящи скара за укрепване на конструкцията като антисеизмично средство.

Гъстите и високи гори на Източна Стара планина са създавали възможности за производство на дървен материал и особено за развитие на корабостроенето. Това е допринесло за постепенното развитие и по-късен разцвет на града.

Класическият и елинистически полис (град-държава)

Около 510 г. пр.Хр. е основана дорийската апойкия (колония) Месамбрия от преселници от елинските градове Мегара, Бизантион и Калхедон. Превръщането на тракийската Месамбрия в гръцки полис е важен исторически процес, свързан със съжителството на траки и гърци.

Градът-държава имал две пристанища и бил разположен изцяло върху Несебърския полуостров. Месамбрия била опасана с монументална крепостна стена – зидовете са били оформени от дялани варовикови блокове, а пълнежът е бил от по-дребни камъни споени с жълта глина.

Морето е отнесло част от античния град в северозападния залив, както и в източната част на полуострова, където са се намирали най-високите тераси на разположения там Акропол със свещените храмове. Площта на Месамбрия от онова време е била почти два пъти по-голяма от тази на полуострова днес. Свидетелство за значимите сгради, намирали се някога на Акропола, са мраморни плочи с надписи и архитектурни

елементи, открити при археологически проучвания на полуострова. В Месамбрия, аналогично на традициите на Мегара, са били построени храмове на Посейдон, Аполон, Зевс, Херакъл, Атина, Дионий, Асклепий, както и на египетските божества Сарапис, Изида, Хеката и др.

Няколко десетилетия след основаването на града той се превръща в един от най-развитите полиси по западния бряг на Черно море. Тогава Месамбрия създава своя апойкия – Новлохос (днешен Обзор), а по-късно и Бизоне (днешна Каварна).

По време на управлението на Лизимах (323-305 г. пр.Хр. като военачалник; 305-281 г. пр.Хр. като василевс) Месамбрия губи своята автономия и е задължена да плаща данък. Такава е съдбата и на останалите западнопонтийски градове. Това обстоятелство налага обединението на йонийските и дорийските полиси (Аполония/Созопол, Одесос/Варна, Калатис/Мангалия, Томи/Констанца и Месамбрия) в т.нар. „Пентаполис“.

Римският град Месемврия

През 72 г. пр.Хр. Месамбрия доброволно става част от Римската империя. Следва кратко владение на полиса от гетите (около 49 г. пр.Хр.), но през 44 г. пр.Хр. месамбрийци се надигат срещу краля на гетите Буребиста и го побеждават. През II в. Обединението „Пентаполис“ още съществува и дори се променя в „Хексаполис“, като към петте града се включва Марцианопол (днешна Девня).

Административно полисът Месамбрия от I в. се назовава Месемврия и е част от римската провинция Мизия. По-късно се редуват следните периоди: 41-45 г. става част от провинция Тракия; през 86 г. преминава към Долна Мизия; 193-211 г. отново е част от провинция Тракия.

Във втората половина на II в. се осъществява укрепване на града, което е наложено от политическата обстановка на Балканите. По това време Месемврия е икономически стабилна, което се илюстрира със сеченето на нови емисии монети.

В резултат на административните промени от началото на IV в. Месемврия е включена в провинция Хемимонт, което я превръща в съседен регион на новата столица Константинопол (Източна Римска империя). Това създава благоприятни икономически и политически условия за развитие на полиса.

Старохристиянската Месемврия

Преходът от Месемврия към старохристиянска Месемврия е свързан с навлизането в древния свят на новата религия – християнството. През 325 г. в Първия вселенски събор в Никея е и епископът на Месемврия, което е доказателство, че градът е бил епископски център, подчинен на Адрианополската митрополия.

През старохристиянската епоха Месемврия, със своите 40 хектара, достига своя разцвет – изгражда се нова укрепителна система, водоснабдителна система и Терми, повече от осем базилики. Старохристиянската Месемврия се простира в западната половина на полуострова, а централната му част е заключена между двете пристанища, западните крепостни стени, района около базиликата „Св. София“, Шишманидовата къща и района на църквата „Св. Йоан Алитургетос“. Базиликите „Рождество Христово“ и „Богородица Елеуса“ са били разположени извън центъра на града, близо до античния Акропол.

Установени са два строителни етапа на укрепителната система. Първият е от времето на император Константин Велики (324-337 г.) и се характеризира със смесен градеж от редуващи се пояси от три и четири реда тухли и варовикови камъни. Вторият укрепителен етап е от времето на император Анастасий I (491-518 г.) и се отличава отново със смесен градеж, но този път от петредови пояси от камъни и тухли. Термите са били разположени в северната част на полуострова, североизточно от църквата „Св. Йоан Кръстител“, между турската баня и хотел.

Средновековна Месемврия – Несебър

През VII в. Месемврия е един от най-добре укрепените и икономически силни градове на Балканите, включени в границите на Източната римска империя. Градът до първата половина на IX в. е значителен епископски център с много базилики. След създаването на Българската държава, ролята на Месемврия нараства и се превръща в град-крепост на империята, за походите ѝ срещу България. В началото на ноември 812 г. българите превземат Месемврия и тогава за пръв път градът е наречен Месебър-Несебър. По-малко от две години по-късно Месемврийската крепост е отново римска.

Строителните дейности в града през втората половина на IX в. са пряко свързани с християнството. Месемврия е епископски център, а Лъв Мъдрий я назовава автокефална архиепископия през 883 г.

В битката при Анхиало (917 г.) българите нанасят съкрушително поражение на ромеите. Така малко по-късно Месемврия е превзета без битка и около 50 години остава българска. През този период тя е важен център на връзките между България и Източната римска империя. Следват непрекъснати размени на властта.

През 1257 г. Месемврия е завладяна от венецианския флот, но набързо е отвоювана от българския деспот Мицо, който през 1258 г. заменя Месемврийската и Анхиалската крепости за земи в Мала Азия. Така от юни 1263 г. Месемврия е отново византийски град. Крепостният град запазва позициите си на търговски и пристанищен център, като търговската дейност се осъществявала от генуезци и венецианци. В града са построени великолепни църкви, образци на средновековното архитектурно и художествено изкуство (най-значимите несебърски църкви от този период са отбелязани на приложената карта и представени в т. 2.1.7).

През 1308 г. Месемврия станала отново българско владение, но в 1323 г. е върната към Византия. Само пет години по-късно градът бил пак в пределите на Българската държава. Честата смяна на владението на града през този период не променя икономическите позиции на Месемврия.

През 1396 г. градът попада за първи път в турски ръце. Следват години на редуване на властта между турците и Византия, а именно: от 1403 г. Месемврия е византийска; от 1410 г. – турска; 1413 г. – византийска; 1453 г. – окончателно турска.

Несебър през османския период

Още в началото на османското владичество султан Мехмед II Завоевателя издава ферман за изселване на жители на Мисиври (Месемврия назовавана на турски), които впоследствие се заселват в Константинопол. Други трудности населението на града претърпява и по време на набезите на кърджалиите (1805 г.), които са плякосали манастирите и изклали монасите в околностите му. През този период Мисиври си остава

търговски и пристанищен град. Големи кораби, произведени в него и управлявани от местни жители, кръстосвали Черно, Егейско и Средиземно море.

В първите години на XIX в. се осъществила и просветна дейност в Мисиври, като първоначално обучението се осъществявало от монаси в килии, намиращи се в предверията на църквите. Основана се първото училище в града от Александрос Кумбарис, който създава и библиотека с 3000 тома книги. През 1818 г. се зараждат и надеждите за освобождение от братята Кумбарис (Кирякос, Стаматис и Александрос), които са наследници на имперската фамилия Кантакузини. Месемврийци участват в тайната гръцка организация „Филики етерия“, която поставя началото на национално-освободителното движение в Гърция.

През 1828 г. избухва Руско-турската война като на 24 юли 1829 г. руснаците отвоювали крепостта на Месемврия. След деветмесечна обсада от руснаците, много семейства от Месемврия напуснали града с тях и се установили в Бесарабия и Одеса. Тогава в града се заселва българско население. Според Сайгер през 1829 г. жителите на Месемврия били 4000 гърци, 800 турци и малко българи. В края на същата година Духамел отбелязва, е в града имало 327 къщи с 1620 обитатели, от които 1560 гърци и 60 турци.

Александрос Кумбарис през 1861 г. завещава 150 000 рубли на града. Александрос е подпомагал сираци, вдовици, младоженци, а също така с негови средства е започнало и изграждането на църквата „Св. Богородица Мегарска“ (1857 г.). Тази църква е завършена след Освобождението и понастоящем се нарича „Успение Богородично“.

От този период са емблематичните стари несебърски къщи, образци на черноморската жилищна архитектура. По-известните къщи са на Хаджи Транов; Скулиевата къща; на Василоолу; на Жельо Богданов; на Васил Ламбринов; на Георги Кючука; на Диаманди; на Москояни (днес Етнографски музей); на капитан Павел (днес ресторант „Капитанска среща“); на Евламбиос; Баготовата къща. Османската архитектура е представена от турския хамам от XVIII век, представляващ малка сграда с правоъгълен план, изградена от камък и покрита със сводест покрив и два зидани купола. И през XVIII-XIX в. икономическият живот на града е пряко свързан с морето.

Градът след Освобождението от османско владичество

След Освобождението на България през 1878 г. Месемврия остава в границите на създадената Източна Румелия. Тогава градът от околийски център се превръща в обикновен градски център. Броят на къщите по това време е бил 327, много от които запустели, а жителите наброявали 1761 души – предимно гърци, 70 българи, 67 турци и цигани мюсюлмани.

Градът е в упадък – с много трудности са поддържани съществуващите две училища (мъжко и девическо). Въпреки това през 1880 г. се основава първото българско училище за децата на българските и българо-гръцките семейства. Със Съединението на Княжество България и Източна Румелия, икономическото положение на Месемврия не се подобрява, тъй като е намалела търговската дейност, което води до упадък и на някои основни занаяти.

По отношение населението на града, промяна настъпва след сключването на Спогодба за размяна на малцинствата между България и Гърция от 1919 г. Няколко години по-късно (1925 г.) повечето от месемврийските семейства – 368, с изключение на 92,

напускат града в посока Гърция. Същевременно в Месемерия се заселват българи от Вардарска и Егейска Македония. През 1927 г. бежанците в Месемерия наброяват 285 семейства от Македония и 31 – от Тракия и Добруджа. Част от тях се настаняват в съществуващите гръцки къщи, а за повечето семейства се строят т.нар. шаронски къщи в периода 1929-32 г.

Няколко години по-късно, през 1934 г., името на града Месемерия се заменя от българското Несебър.

През 1956 г. територията на старата част на Несебър е обявена за архитектурно-градоустройствен и археологически резерват от национално значение. Започват реставрационни и консервационни дейности по средновековните църкви и възрожденските къщи, а също така и археологически проучвания на територията на града.

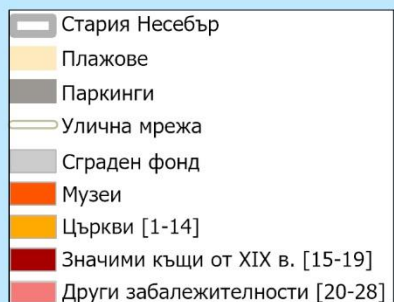
Само две години след очертаването на резервата, северозападно от Несебър, покрай морския бряг, започва изграждането на големия туристически комплекс „Слънчев бряг“. С откриването на първите хотели през 1959 г. се поставя началото на международния туризъм в района, който изцяло променя характера на Несебър и поминъка на местните жители.

Фиг. 3. Дворът на къщата на Москояни, днес Етнографски музей

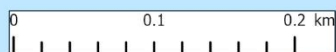
Източник: ИУПП

Обекти на културното наследство и културата в Стария Несебър

№	Наименование
1	Църква „Христос Пантократор“
2	Църква „Св. Първомъченик Стефан“
3	Църква „Св. Йоан Алитургетос“
4	Параklис „Св. Климент“
5	Църква „Св. Йоан Кръстител“
6	Църква „Св. Спас“
7	Църква „Св. Архангели Михаил и Гавраил“
8	Църква „Св. Параскева“
9	Базилика „Св. Димитър“
10	Базилика „Света София“
11	Църква „Успение Богородично“
12	Църква „Св. Богородица Влахернска“
13	Базилика „Богородица Милостива“ (Елеуса)
14	Църква „Св. Тодор“

№	Наименование
15	Къща на капитан Павел
16	Къща на Пандо Вардалиев
17	Къща на Хаджи Транов
18	Къща на Васил Ламбринов
19	Къща на Зоица Янулова
20	Вятърната мелница
21	Крепостните стени и кули на Месамбрия
22	Античен театър
23	Старата кула
24	Ранновизантийски терми
25	Турска баня (Хамам)
26	Каменна чешма до „Старата Митрополия“
27	Старата вятърна мелница
28	Читалище „Яна Лъскова“

2.1.3. Демографска характеристика

Основен елемент на външната среда и същевременно ключов фактор за развитието на културния туризъм и в частност на музейното дело са демографските ресурси в общината. Музеите и техните филиали са зависими от броя и възрастовата характеристика на населението, доколкото те определят възможностите за обезпечаване с кадри и специалисти. Същевременно демографските фактори определят потенциала за привличане на посетители с различен социален профил извън обхвата на туристическите посещения. Това са представителите на местната общност или на близкоразположените общини, като например ученическите групи, които могат да бъдат целева група извън активния туристически сезон.

Община Несебър е една от 13-те общини на област Бургас, която се нарежда на трето място по брой на постоянното население към 31.12.2022 г. Към този момент в общината е имало 25 515 или 6,74% от всичките 378 596 души в областта². По този показател общината отстъпва единствено на общините Бургас и Руен, като същевременно е разположена в близост до всички бургаски общини с над 20 000 души – съседната Поморие, както и Бургас, Айтос, Руен и Карнобат. Самият град Несебър се нарежда на трето място по големина сред градовете на българското Черноморско крайбрежие след Варна и Бургас. Общината се отличава с тенденцията за стабилен механичен прираст през последните години, значително изпреварващ референтните стойности на областно и национално ниво. По-благоприятни са данните и по отношение на естествения прираст, въпреки че неговите стойности са отрицателни в съответствие с дългогодишните демографски тенденции в България. Отрицателният естествен прираст в община Несебър през 2022 г. е -6,45‰, докато в област Бургас и страната достига съответно -8,24‰ и -9,62‰. През 2022 механичният прираст достига 63,78‰, което означава, че на всеки 1000 души от населението, близо 64 са били новозаселилите се през 2022 г. и дава ясен знак, че общината е привлекателна дестинация за живеене. Въпреки положителните текущи данни за прираста на населението, в община Несебър се наблюдава намаление за периода 2018-2022 г. след преизчислението на демографските данни във връзка с резултатите от Преброяване 2021. Така се получава намаление от 27 879 към 31.12.2018 г. до 25 515 към 31.12.2022 г. Постоянното население е намаляло с -8,48%, като този темп е малко по-силно изразен в сравнение със средното за област Бургас, където намалението е -7,73%. Това вероятно се дължи на факта, че част от новорегистрираните жители на общината не живеят в нея целогодишно.

Коефициентът на възрастова зависимост – отношението на населението на 65 и повече години към населението в трудоспособна възраст 15-64 години, достига до близо 41% през 2022 г. при 38% през 2018 г. Това показва, че населението над 65 години формира все по-голям дял от демографския ресурс в общината, което паралелно с ниските стойности на раждаемостта ще продължи да води до трайно застаряване на населението. Все пак застаряването в община Несебър е по-слабо изразено – в област Бургас и цялата страна същият коефициент достига съответно 42,22% и 44,89% през 2022 г. Обезпокоителни са стойностите за коефициента на демографско заместване – определящ фактор за социално-икономическото развитие, който отразява отношението между населението във възрастовите групи 15-19 и 60-64. За община Несебър

² По данни на текущата статистика на Националния статистически институт

коэффициентът е 60,96% за 2022 г. Тоест, на 100 лица, които излизат от пазара на труда (на възраст 60-64 години) отговарят 61, които ще станат част от трудовия пазар (на възраст 15-19 години). Стойността разкрива несъответствието между населението на границата на пенсионната възраст и това, което предстои да започне работа. Това определя растящите предизвикателства при осигуряването на кадри и експерти за развитие на икономиката и публичните услуги, включително в областта на културата и музейното дело.

2.1.4. Икономическа характеристика

Община Несебър е най-голямата българска община по брой на реализираните нощувки, като през 2021 г. там са осъществени близо $\frac{1}{4}$ от всички нощувки в страната. В градовете Несебър, Свети Влас и Обзор, в селата Равда и Баня и в селищното образувание „Слънчев бряг“ е разположена значителна част от туристическата инфраструктура на България. През 2021 г. там се намират над $\frac{1}{4}$ от леглата за настаняване³, което напълно съответства на местния принос към реализираните нощувки. Урбанизираните територии с преобладаващо курортни и обслужващи функции на Свети Влас, Слънчев бряг, Несебър и Равда формират най-обширната туристическа концентрация у нас, която ще продължи да определя икономическия профил на общината, в която всички останали дейности имат допълващо значение.

В рамките на област Бургас, община Несебър генерира 6,45% от нетните приходи от продажби – дял, който напълно отговаря на броя на населението ѝ. По отношение на предприятията и заетите лица обаче, общината има по-голям принос. Това се дължи именно на туристическите и обществено-обслужващи дейности, които се осъществяват от голям брой микро и малки фирми, както и от значителен брой обслужващ персонал. Предприятията от дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ осигуряват работа на близо 50% от заетите лица в община Несебър през 2021 г. Обратно, общината се отличава с по-малък дял на преките чуждестранни инвестиции – знак, че туристическата индустрия се развива основно на базата на капиталови вложения от страната, както и че липсват големи промишлени предприятия.

Табл. 1. Основни икономически показатели за обл. Бургас и община Несебър

Показател	Община Несебър през 2021	Област Бургас през 2021	Дял на община Несебър (%)
Предприятия (брой)	4 301	29 237	14,71
Заети лица (брой)	13 080	109 756	11,92
Нетни приходи от продажби (хил. лв.)	981 839	15 221 621	6,45
Преки чуждестранни инвестиции (хил. евро)	113 303	2 309 357	4,91

Източник: НСИ, изчисления: ИУПП

Ограничената роля на дейностите „Селско стопанство“ и „Преработваща промишленост“ се вижда в разпределението на нетните приходи от дейността по

³ По данни на Националния статистически институт, които обхващат местата за настаняване с капацитет над 10 легла

различните видове дейности. През 2021 г. земеделието е създадо 2,34% от стойността по този показател, докато преработващата промишленост дори още по-малко – 2,22%. За съпоставка, преработващата промишленост е създавала близо 20% от приходите от дейността на нефинансовите предприятия в националната икономика през 2021 г. Така водещите икономически дейности са 1. „Хотелиерство и ресторантьорство“, 2. „Търговия“, 3. „Строителство“ и „Операции с недвижими имоти“, като последните два отрасли са в пряка зависимост от туризма и изграждането на ваканционни жилища.

Същевременно негативното въздействие от пандемията от COVID-19 се измерва в спад на нетните приходи от -22,06% между 2018 и 2021 г., което отразява определящата роля на туризма и взаимосвързаните услуги за общото състояние на местната икономика. Спадът в двете дейности с най-голяма тежест (хотелиерство и ресторантьорство и търговия) надхвърля -26%. Данните за приходите от нощувки в местата за настаняване отчитат подобно намаление от -29,32%. Това показва пряката зависимост между посещенията в заведенията за хранене и развлечения от нощувките в местата за настаняване.

Табл. 2. Приходи от дейността по икономически дейности в община Несебър

Икономическа дейност	2018	2021	Изменение между 2018 и 2021	Дял от общите приходи от дейността през 2021 г.
	хил. лв.	хил. лв.	%	%
Общо	1 488 121	1 159 809	-22,06	100,00
A Селско, горско и рибно стопанство	22 298	27 133	21,68	2,34
B Добивна промишленост	..	-		
C Преработваща промишленост	33 571	25 795	-23,16	2,22
D Производство и разпределение електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	..	2 439		0,21
E Доставка на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	1 166	1 980	69,81	0,17
F Строителство	159 088	150 722	-5,26	13,00
G Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	436 815	321 655	-26,36	27,73
H Транспорт, складиране и пощи	35 188	32 924	-6,43	2,84
I Хотелиерство и ресторантьорство	528 801	390 998	-26,06	33,71
J Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; Далекосъобщения	3 342	16 014	379,17	1,38
L Операции с недвижими имоти	84 081	77 151	-8,24	6,65

Икономическа дейност	2018	2021	Изменение между 2018 и 2021	Дял от общите приходи от дейността през 2021 г.
	хил. лв.	хил. лв.	%	%
M Професионални дейности и научни изследвания	19 256	14 160	-26,46	1,22
N Административни и спомагателни дейности	33 488	29 350	-12,36	2,53
P Образование		252		0,02
Q Хуманно здравеопазване и социална работа	20 393	20 973	2,84	1,81
R Култура, спорт и развлечения	98 532	41 084	-58,30	3,54
S Други дейности	9 688	7 179	-25,90	0,62

Източник: НСИ, изчисления: ИУПП

2.1.5. Туристически дейности и инфраструктура

Икономическата структура разкрива подчертано туристическия профил на община Несебър. Той се потвърждава и от сравнението с тенденциите на национално ниво, където пандемията не е довела до подобно намаление на ключовите икономически показатели, а напротив. За същия период 2018-2021 г. нетните приходи от дейността на всички нефинансови предприятия в страната се увеличават от 315 213 790 до 405 921 606 хил. лв., което е отчетлив ръст от +28,78%. По-детайлен поглед на национално ниво показва, че негативните последици от COVID-19 не са довели до понижение в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“, какъвто е случаят в община Несебър – на национално ниво секторът отбелязва леко увеличение от +4,85%. Същевременно, по подобие на ситуацията в община Несебър, приходите от нощувки в страната намаляват с -26,38%. Това показва разликите между тенденциите общо за страната и конкретно в общината – в страната липсва силно изразената зависимост между посещенията в заведенията за хранене и реализираните нощувки.

Всичко това разкрива сериозните последици на пандемията върху развитието на масовия летен туризъм в община Несебър. Същевременно обслужващите дейности там са зависими от нощувките в местата за настаняване, съответно имат подчертано сезонен характер. Преодоляването на негативните тенденции след 2019 г. и постигането на по-устойчив икономически модел изисква оптимално използване на наличните природни дадености и културни ценности за разнообразяване на туристическото предлагане. Това може да бъде постигнато чрез развитие на конкурентоспособни и целогодишни културно-туристически продукти, включително краткотраен „уикенд туризъм“ на база изключителните археологически и архитектурни богатства на „Старинен град Несебър“. Подобни мерки могат да бъдат предпоставка за по-ефективно използване на наличната леглова база и обслужваща инфраструктура извън ограничеността на сезонния летен туризъм.

Ефективното използване на наличната туристическа база е определящ фактор за социално-икономическото развитие и благоденствие в общината. През 2021 г.

община Несебър разполага с 359 места за настаняване, които предлагат общо 76 229 легла (25,06% от всички легла в страната).

Табл. 3. Показатели на туристическия сектор в страната и община Несебър

Показател	Община Несебър			Общо за страната			Дял на община Несебър през 2021 (%)
	2018	2021	Изменение 2018 и 2021 (%)	2018	2021	Изменение 2018 и 2021 (%)	
Места за настаняване (брой)	383	359	-6,27	3 458	3 335	-3,56	10,76
Легла (брой)	88 761	76 229	-14,12	335 597	304 209	-9,35	25,06
Легла-денонощия (брой)	12 204 045	9 049 408	-25,85	68 222 919	57 700 656	-15,42	15,68
Реализирани нощувки (брой)	7 116 405	4 311 345	-39,42	26 845 013	17 620 268	-34,36	24,47
Пренощували лица (брой)	1 151 998	871 362	-24,36	7 799 680	5 647 634	-27,59	15,43
Приходи от нощувки (лв.)	393 688 522	278 258 934	-29,32	1 455 702 154	1 071 711 253	-26,38	25,96

Източник: НСИ, изчисления: ИУПП

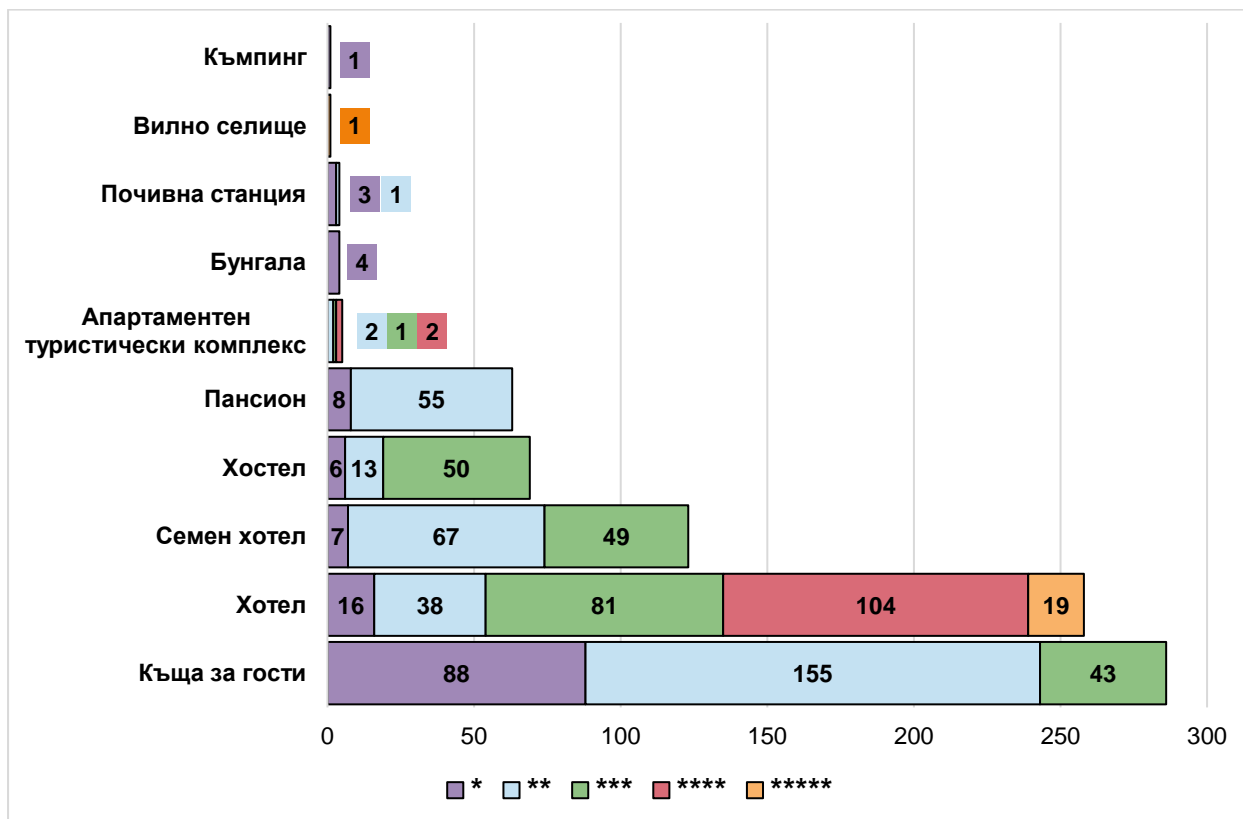
За наблюдавания период 2018-2021 г. има спад в броя на места за настаняване от -6,27% и в броя на леглата от -14,12%. За референция, тези стойности на национално ниво са съответно -3,56% и -9,35% – потвърждение, че последиците от COVID-19 са особено силно изразени в рамките на община Несебър. Намалението по отношение на реализираните нощувки достига -39,42% (при -34,36% на национално ниво), докато броят на пренощувалите лица намалява с -24,36 (при -27,59% на национално ниво). Това означава, че продължителността на престоя в община Несебър намалява, което рефлектира на общата заетост на легловата база. През 2021 г. заетостта на местата за настаняване (отношението на реализираните нощувки спрямо легладенонощията) е едва 47,64%. Това на практика означава, че по-малко от половината капацитет на местата за настаняване (над 10 легла) е бил използван през 2021 г.

Всички регистрирани места за настаняване в община Несебър достигат 4 340 обекта⁴, което отразява значителния брой апартаменти за гости, голяма част от които са с ограничен капацитет – общо 3 360 обекта. Стаите за гости са общо 158. Останалите места за настаняване, които подлежат на задължителна категоризация с от 1 до 5 звезди съгласно Закона за туризма⁵, са представени от 5 апартаментни туристически комплекса, 4 бунгала, 1 вилно селище (Къмпинг „Чайка“, гр. Обзор), 63 пансиона, 4 почивни станции, 286 къщи за гости, 123 семейни хотела, 258 хотела, 69 хостела.

⁴ Съгласно Националния туристически регистър

⁵ Чл. 121 от Закона за туризма

Фиг. 4. Места за настаняване в община Несебър по категория

Източник: Национален туристически регистър, изчисления: ИУПП

2.1.6. Културна инфраструктура

В община Несебър развиват дейност общо 11 читалища, които са утвърдени центрове на културния живот и местната общност:

- НЧ „Яна Лъскова“ в гр. Несебър от 1905 г.;
- НЧ „Месемврия“ в гр. Несебър от 2015 г.;
- НЧ „Изгрев“ в гр. Обзор от 1927 г.;
- НЧ „Пробуда“ в гр. Свети Влас от 1938 г.;
- НЧ „Гоце Делчев“ в с. Равда от 1943 г.;
- НЧ „Зора“ в с. Оризаре от 1928 г.;
- НЧ „Светлина“ в с. Гюльовца от 1928 г.;
- НЧ „Светлина“ в с. Кошарица от 1928 г.;
- НЧ „Саморазвитие“ в с. Тънково от 1950 г.
- НЧ „Г. С. Раковски“ в с. Раковско от 2013 г.;
- НЧ „Пробуда“ в с. Баня от 2016 г.

Всички населени места с население над 1 000 души през 2022 г. са осигурени с активен културно-просветен център, а културната инфраструктура е балансирано разпределена в рамките на общината. Най-старото читалище е „Яна Лъскова“ в град

Несебър, основано през 1905 г. и разположено в „Старинен град Несебър“. Това определя и важната роля на читалището за опазването и най-вече популяризирането на културното наследство. Тази роля се отнася по-специално и за старите несебърски къщи, чиято архитектура е преплетена с етнографията на града от XIX и началото на XX век. НЧ „Яна Лъскова“ е разположено в съседство на Етнографския музей, което способства за съвместни инициативи между двете институции. Всички читалища поддържат и библиотечни фондове, като изключение правят единствено второто читалище на град Несебър „Месемврия“ от 2015 г. и читалището в с. Раковско.

Основен принос за развитието на културните функции и дейности има общинска администрация Несебър. Общината е инициатор и възложител на един от най-модерните културно-образователни центрове в страната, чието име „Артиум“ е вдъхновено от античната история на Несебър. Сградата е разположена на площад „Жулиета Шишманова“ на ключова локация в новия град с отлична транспортна достъпност, като съвместява разнообразие от функции, в т.ч. голяма многофункционална зала, нова удобна библиотека, зали за различни културни дейности, както и туристически информационен център. Оригиналната архитектура и органичната връзка между сградата и площада, където е оформена голяма открита сцена, превръщат културния център в сцена на редица събития от културния календар на общината. Сред тях се открояват множество фестивали и конкурси с международно значение, които традиционно се провеждат през летния сезон:

- Международен детски фестивал „Слънце, радост, красота“;
- Международен фолклорен фестивал „Несебърски накит“;
- Международен фестивал-конкурс на творческите достижения „Отечество“;
- Европейски шампионат по фолклор, Международен фестивал „Несебър – остров на изкуствата“;
- Международен арт-фестивал „Съзвездия в Несебър“;
- Световен шампионат по фолклор;
- Международен конкурс „Аз обичам Черно море“.

Основен източник на финансиране на културния живот са средствата от общинския бюджет, като през 2022 г. субсидията за издръжка на читалищата достига 644 499 лв., докато други дейности по културата са били финансирани с още 229 742 лв.

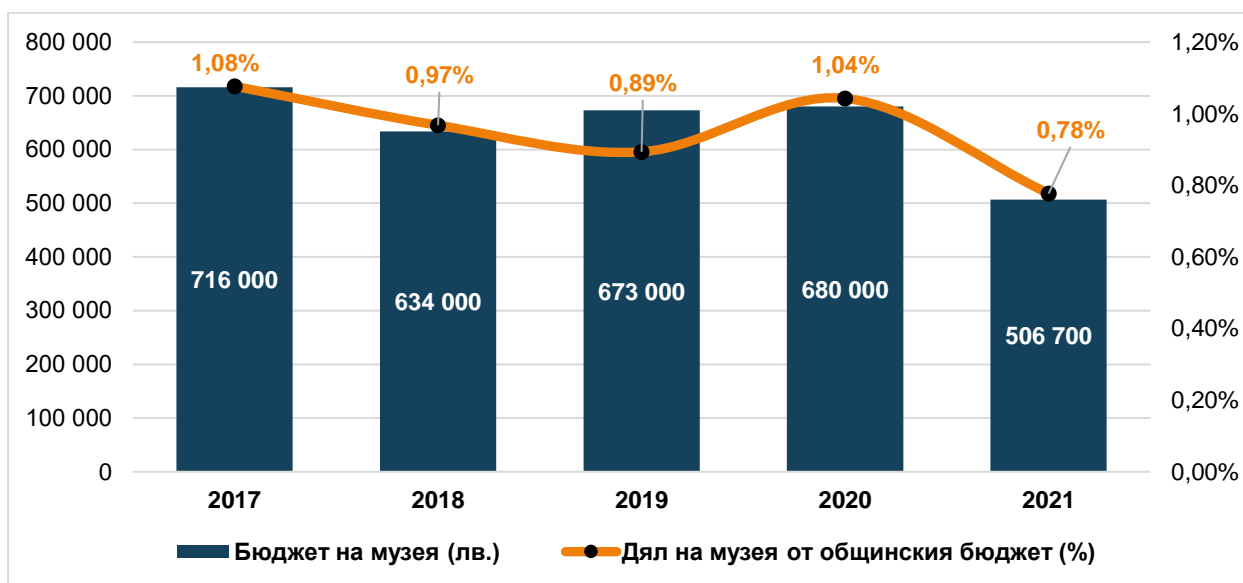
2.1.7. Музейно дело в общината и областта

Най-важният културен институт в община Несебър е музей „Старинен Несебър“, като неговото развитие е определящо за предмета на настоящия план – Етнографски музей Несебър, част от музейните обекти на общинския музей. Неговата история започва през 1956 г. и през десетилетията се е утвърдил както като (1) основната институция по издирването, проучването, опазването и представянето на движимото и недвижимото културно наследство на местно ниво, така и като (2) основна туристическа забележителност, в т.ч. отделните музейни обекти. Разположението на основната сграда и археологическата експозиция в началото на „Старинен град Несебър“ при Западната крепостна стена го превръщат в основен елемент от системата за туристическо-информационно обслужване на посетителите в общината. Тези функции

определят стратегическата роля на музейната институция и превръщат развитието на неговата материална база и укрепването на експертния му капацитет във важен общински приоритет.

Според формата си на управление и финансиране, музеят е общински, като представлява второстепенен разпоредител на бюджетни средства. Делегираните бюджети за дейността на музея за 5-годишния период между 2017 и 2021 г. показват пик през 2017 г., както и отчетлив спад през 2021 г., отразяващ ограничените средства за културни дейности в резултат на пандемията от COVID-19. През всички години дялът на музея от целия общински бюджет варира между 0,8% и 1%.

Фиг. 5. Бюджет на общинския музей

Източник: Община Несебър, изчисления: ИУПП

Финансирането на музей „Старинен Несебър“ е изправено пред предизвикателствата, характерни за културната сфера в цялата страна. Основен дял от държавното или общинското субсидиране на културните институти е свързано с осигуряването на средства за възнагражденията на заетите лица. Ограничени остават средствата за обновяване на материалната база, обогатяването на колекциите, дигитализация на културните ценности, повишаване на капацитета на музейните работници, организиране на тематични събития и развитие на маркетингова дейност. Основен проблем е привличането на млади специалисти, особено през последните години, когато се наблюдава диспропорция между увеличенията на заплатите в сектор „Образование“ и сектор „Култура“, което води до отлив на квалифицирани експерти от музеите към училищата. Нужните мерки са свързани както с увеличение на публичните средства за музеите, вкл. заделяне на годишна финансова подкрепа от държавния бюджет към общинските музеи, но и определяне на субсидиите на база дейностите и печалбите на самите музейни институции.

Структурата на музей „Старинен Несебър“ обхваща следните музейни обекти:

- **Административна сграда с археологическа експозиция.** Сградата е специално построена за музейни функции през 1994 г. Експозиционните площи са разделени в четири отделни зали, като една от тях е отредена за наследството от несебърски икони.

Другите зали проследяват хронологично развитието на Месемврия и по-късно Несебър през Античността и Средновековието. Една от залите на музея е подходяща за провеждането на културни и образователни събития в по-ограничен формат;

- **Етнографски музей (къща Москояни).** Етнографският музей е представен в следващата точка;

- **Църква „Свети Стефан“** на ул. „Рибарска“. Църквата е резултат от няколко етапа на развитие, като първоначално е построена в периода XI-XIII век. През XVI век е пристроена от западната страна, като през този период са и нейните забележителни стенописи. През XVIII век е добавен притворът от изток, като от същото време датира и фреската „Страшния съд“. Църквата е един от най-посещаваните музейни обекти;

- **Църква „Свети Спас“** на ул. „Бриз“. Храмът представлява малка еднокорабна базилика от началото на XVII век. Зад скромната външност се съхраняват забележителни стенописи, посветени на Христос и Богородица;

- **Църква „Христос Пантократор“** на ул. „Митрополитска“. Сградата е един от най-внушителните паметници от епохата на Средновековието на Балканския полуостров. Архитектурното решение от XIII-XIV век впечатлява с монументалния си обем и извисяващите се купол и камбанария. Фасадите са богато декорирани с характерните за времето арки, редове от червена тухла и керамични орнаменти, вкл. специфичните за несебърските църкви „панички“. Във вътрешността са запазени само следи от стенописите, но въпреки това, църквата е образец на средновековното изкуство;

- **Църква „Света Параскева“** на ул. „Хемус“. Църквата е от същия период като „Христос Пантократор“, а като архитектурен план е еднокорабна базилика с предверие. Сходният период определя и сходното фасадно решение, въпреки разликите в размерите и обемите. И „Света Параскева“ се отличава с декоративни арки, червени тухли и керамични „панички“;

- **Църква „Свети Йоан Кръстител“** на ул. „Митрополитска“. Това е най-старата несебърска църква, сред музейните обекти, построена още през X век. В планово отношение е трикорабна базилика, като в центъра е оформен напречен кораб. Пресичането между средния и напречния кораб е подчертано с купол, което придава монументално излъчване на сградата.

Освен музейните обекти, още няколко църкви със свободен достъп са част от безценното християнско наследство на Несебър:

- **Църква „Свети Йоан Алитургетос“** на ул. „Рибарска“. Кръстополната базилика с обширен наос и предверие отразява разцвета на средновековната църковна архитектура през XIV век, въпреки че е значително пострадала от земетресение в началото на XX век. По фасадите ѝ се различават различни фигурални композиции, и тук могат да се видят характерните „панички“;

- **Църква „Богородица Елеуса“** на ул. „Рибарска“. Това е една от най-старите запазени църкви на Несебър, построена през VI век, с което е ценен паметник от ранното Средновековие. Архитектурният план е на трикорабна базилика с предверие;

- **Църква „Свети Архангели Гавраил и Михаил“** на ул. „Ахелой“. Храмът представлява еднокорабна базилика, но въпреки малката си площ в оригинален вид е била подчертана с купол и камбанария. Още един от образците на XIII век;

- **Църква „Света София“** на ул. „Митрополитска“. Внутрешната сграда е била митрополитската църква на Несебър. Тя е била най-монументалният храм на града, въпреки че е и един от най-старите, построен още на границата на V и VI век. Тя е от същото време като софийската базилика „Света София“. В планово отношение има три кораба, предверие, както и външна част, изградена около църковния двор (атриум). Вътрешният кораб е бил отделен от два реда аркади, докато акцентът е била апсидата;
- **Църква „Свети Димитър“**, в непосредствена близост до „Света София“. Малкият храм е изграден през XI век;
- **Църква „Свети Тодор“** на ул. „Нептун“. Още един пример за малка еднокорабна църква от периода на Средновековието, чиито фасади са оформени с редове от бял камък и червени тухли.

Фиг. 6. Детайли от „Свети Йоан Алитургетос“

Източник: ИУПП

Останалите археологически обекти, вкл. фрагменти от крепостните стени и терми от времето на източноримския император Юстиниан Велики, допълват древното наследство на Несебър.

Материалните следи от по-късните векове включват старите каменно-дървени къщи и вятърни мелници. Паметник на османската архитектура е запазеният и до днес турски хамам (баня). За периода на XVIII в. са характерни дървените къщи, които са преобладаващо двуетажна и много рядко триетажна постройка. Изграденият от камък приземен етаж е бил снабден с голяма двукрила врата. Той е служел за складиране на големи бъчви за солене на риба и за вино. Горният етаж е изграден с дървено-паянтова конструкция и е бил предназначен за жилищните помещения. Всяка къща е притежавала и малък двор, в който рядко е имало и помощни постройки, но

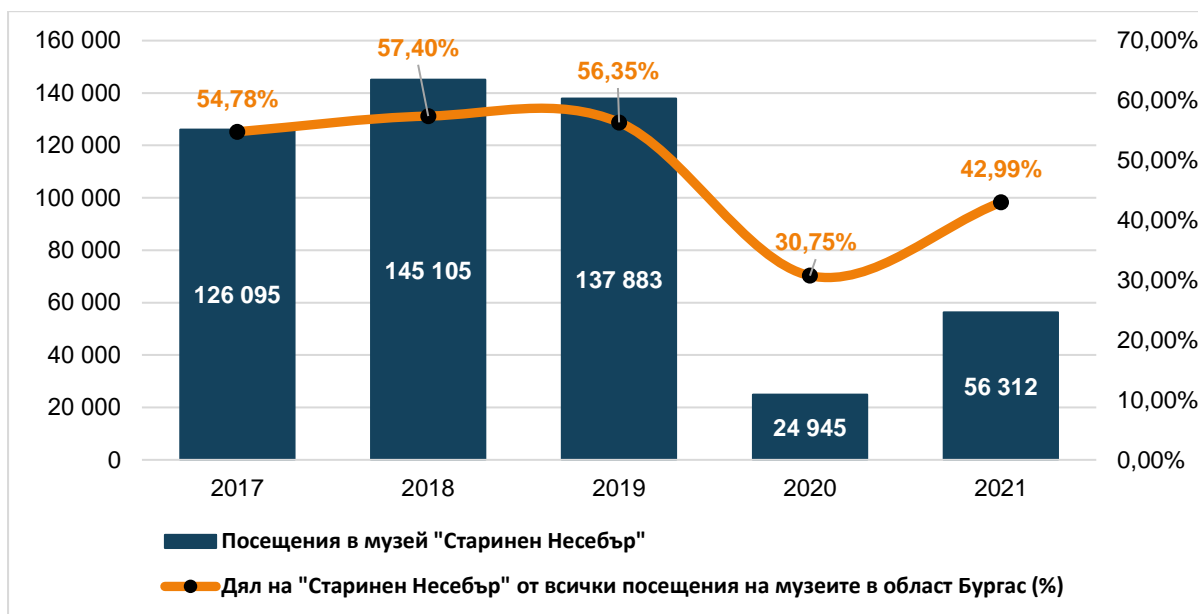

задължително е имало цистерна за събиране на дъждовни води или кладенец за вода за битови нужди. Водата за питейни нужди е идвала от кладенците извън полуострова.

Всички тези археологически и архитектурни обекти допълват уникалното богатство на „Старинен град Несебър“. То следва да се превърне в „запазената марка“ на общината, която привлича целогодишен туристически интерес, извън ограниченото времетраене на летния туризъм.

В този смисъл една от целите пред община Несебър следва да бъде устойчивото увеличение на посещенията в местния музей и съставните му обекти, които през 2021 г. достигат 56 312 души. Тази стойност остава значително под пиковите стойности от 145 105 преди пандемията от COVID-19. Значителен е спадът и по отношение на относителния дял на посещенията на общинския музей, спрямо посещенията на всички музеи в област Бургас – от 57,40% през 2018 г. до 30,75% през 2020 г. и 42,99% през 2021 г. Това е ясен индикатор, че посещенията в местните забележителности, по подобие на нощувките и дейността на заведенията за хранене, са изцяло зависими от масовия летен туризъм. Това потвърждава нуждата от мерки за развитие на целогодишен културно-туристически продукт, в сърцевината на който да бъде „Старинен град Несебър“.

Фиг. 7. Посещения в общински музей „Старинен Несебър“

Източник: Община Несебър, изчисления: ИУПП

Въпреки отчетения спад, общинският музей в Несебър формира значителен дял от всички музейни посещения в една от областите с най-голямо разнообразие от музейни обекти (единствено в областите София (столица) и Пловдив има повече регистрирани музеи). Това разкрива лидерската позиция на музей „Старинен Несебър“, както и възможностите му да заеме ролята на водещ партньор в развитието на регионални културно-туристически продукти на основата на разнообразни тематични маршрути. Подобно взаимодействие на различни партньори и допълване на техните ресурси е предпоставка за синергичен ефект по отношение преживяването на посетителите в региона. С такъв подход могат да се подобрят перспективите за

устойчиви целогодишни услуги в областта на културния туризъм, както и обогатяване на масовия туристически продукт през активния сезон. Разнообразният профил на музейните обекти, редовната цена за посещение (от 2 до 7 лв.), както и политиките по привличане на посетители чрез отстъпки, пакетни, семейни и групови билети в област Бургас са систематизирани в приложената таблица.

Табл. 4. Музеи в област Бургас

Музей	Вид	Редовна цена	Отстъпки	Отворени врати
Община Несебър				
Музей „Старинен Несебър“, в т.ч.: Църква „Св. Стефан“ Църква „Св. Спас“ Църква „Св. Параскева“ Църква „Св. Йоан Кръстител“ Църква „Св. Христос Пантократор“ Етнографски музей - Къща Москояни	Местен	За основната експозиция – 7 лв.; За Етнографски музей – 4 лв.; За Църква „Св. Стефан“ – 7 лв.; За другите църкви – по 4 лв.	За основната експозиция – деца, учащи, студенти, хора с увреждания и пенсионери – 3,5 лв.; За Етнографския музей – 2 лв.; За Църква „Св. Стефан“ – 3,5 лв.; За другите църкви – по 2 лв.; Групови билети	Всеки понеделник
Община Бургас				
Регионален исторически музей – Бургас: Археологическа експозиция Етнографска експозиция Историческа експозиция Природонаучна експозиция	Регионален	По 5 лв. за обект	За деца, ученици, студенти и пенсионери – по 2 лв. за обект; Пакетни билети	6 декември - Никулден 3 март - Национален празник Ноц на музеите
Авиомузей Бургас	Местен	Летен сезон – 6 лв.; Зимен сезон – 4 лв.	За деца до 6 г. и хора с увреждания – безплатен вход; За учащи, студенти и пенсионери през летния сезон – 4 лв.; през зимния сезон – 2 лв.; Семейни билети	Всеки последен понеделник от месеца

Музей	Вид	Редовна цена	Отстъпки	Отворени врати
Къща музей „Петя Дубарова“	Местен	2 лв.	За деца до 6 г. и хора с увреждания – безплатен вход; За учащи, студенти и пенсионери – 1 лв.	25 април; 4 декември; в деня на НЛК „Петя Дубарова“; 18 май; 24 май; 1 юни; 15 септември; 1 ноември (ден на поезията)
Община Карнобат				
Исторически музей „Атанас Караиванов“ – Карнобат в т.ч.: Археологическа експозиция	Местен	По 2 лв. за обект	За деца, учащи и пенсионери – по 1 лв. за обект	За музея - Всяка сряда; За археологическата експозиция: 24 януари; 3 март; 18 май; 24 май; дните на Балканския фестивал на изкуствата; 6 септември; 22 септември; 26 септември; 1 ноември и други дни в рамките на празници на града
Къща музей „Димитър Полянов“	Местен	2 лв.	За деца, учащи и пенсионери – 1 лв.	Всяка сряда
Община Малко Търново				
Исторически музей „Проф. Александър Фол“ - Малко Търново	Местен	5 лв.	За учащи и студенти – 3 лв.; За пенсионери – 1 лв. Семейни билети	Всеки понеделник

Музей	Вид	Редовна цена	Отстъпки	Отворени врати
Община Поморие				
Исторически музей – Поморие, в т.ч.: Музей на солта	Местен	За основната експозиция – 4 лв.; За Музея на солта – 3 лв.	За основната експозиция – деца до 7 г. и хора с увреждания – бесплатно; за деца над 7 г., учащи, студенти и пенсионери – 2 лв.; За Музея на солта – за хора с увреждания – бесплатно; за деца, учащи, студенти и пенсионери – 2 лв.; Комбинирани и семейни билети	Нощ на музеите; 6 септември
Община Приморско				
Исторически музей - Приморско	Местен	Безплатен вход	Безплатен вход	Безплатен вход
Община Созопол				
Общински културен институт „Музеен център“ Созопол, в т.ч.: Археологическа експозиция Етнографски музей Художествена галерия Център за местни занаяти и изкуства Културен Център „Св. Никола“ – Черноморец	Местен	За археологическа експозиция – 7 лв.; За Етнографски музей и център „Св. Никола“ – 4 лв.; Художествена галерия и център за занаяти – 3 лв.	Отстъпки за деца, учащи, студенти и пенсионери; Безплатен вход за хора с увреждания	Всеки понеделник или вторник от месеца; Национални и официални празници; 17.07. – празник на гр. Созопол
Община Средец				
Общински исторически музей – Средец, в т.ч.:	Местен	За основната експозиция – 5 лв.;	За деца и хора с увреждания – безплатен вход;	Всеки понеделник

Музей	Вид	Редовна цена	Отстъпки	Отворени врати
Археологическа експозиция „Деултум-Дебелт“		За арх. експозиция – 5 лв.	За учащи, студенти и пенсионери – по 2 лв. за обект; Групови и семейни билети	
Община Царево				
Общински исторически музей - Царево	Местен	3 лв.	За хора с увреждания – безплатен вход; За деца, учащи, студенти и пенсионери –1 лв.; Групови билети	Всеки четвъртък

Източник: Министерство на културата, обработка: ИУПП

2.1.8. Тенденции в музейното дело и културното предприемачество

Общи тенденции

В общ план тенденциите в потреблението на културни продукти и в частност в посещението на музеите е свързано с развитието на нишови, специализирани услуги, извън рутината на масовите посещения. Потребителите на културни продукти все повече търсят преживявания, свързани с конкретни тематични събития, презентации, маршрути, работилници, ателиета и т.н., с възможност за по-активно участие – от просто наблюдател и статичен получател на музейна информация в участник в процеса. Музеите също се променят и все повече се превръщат от експозиционна площ в динамични културно-образователни центрове, които са предпочитани домакини на разнообразни събития. Публичните пространства в музеите, вкл. градини, магазини, кафенета и ресторанти се развиват със стремеж да предоставят високо качество на услугите, така че сами по себе си да бъдат притегателни места и да допринасят за положителния образ и разпознаваемостта на културния институт.

Благодарение възможностите на информационните технологии, музейните експозиции от своя страна стават все по-интерактивни, така че посетителите да имат възможността сами да избират какво да видят или чуят. Друго предимство на новите технологии е създаването на допълнително визуално съдържание, което да надхвърли ограничеността на физическите експонати, вкл. 3D моделиране на сгради и артефакти; симулации на исторически събития и т.н. По този начин се прави дигитален разказ на културния, исторически и социален контекст на конкретните експонати (storytelling). Същевременно се утвърждава практиката посетителите да могат да участват в различни демонстрации на изкуства, възстановки на традиционни занаяти и т.н. Високо се оценяват и инициативи, свързани с конкретни каузи, като например опазването на културното наследство, опазване на природното многообразие и т.н.

Музейно образование

През последните години музеите все повече се утвърждават като място за образователни дейности, които успешно допълват традиционните училищни програми. Примерните дейности, които стават предпочитана алтернатива на стандартните уроци в класната стая могат да бъдат:

- тематични беседи с ученици от различни възрастови групи, съобразени с тяхната учебна програма;
- открити уроци с експерти в областта на етнографията, археологията, историята, приложните изкуства и др.;
- организиране на творчески работилници и ателиета за изготвяне на различни предмети, свързани с приложни изкуства, занаяти, празници и обичаи;
- дебати и дискусии на различни теми;
- игри със състезателен характер, които да провокират креативността на учениците.

Ползите за подрастващите са свързани с осигуряването на директен досег до движимото и недвижимо културно наследство, което изразява дадения исторически период, предмет на учебната програма. Още по-важно е изграждането на отношение и ангажираност към проблематиката на културното наследство още от ранна детска възраст. Обратно, активното взаимодействие с училищата (не само от съответната община) е допълнителна възможност за осигуряване на редовни посещения извън активния сезон, както и за изграждане на нова публика сред младежката възрастова група, която е особено активна в социалните мрежи. Музеите имат потенциала и да бъдат основна среда за гражданско образование и създаване на национално самосъзнание сред децата и младежите, чрез специално насочване на неформални образователни програми, свързани със значими исторически личности или събития. Музейното образование може да се осъществява във взаимодействие с училищата като част от учебната програма, но и като извънкласна учебна дейност (например летни школи), която може да бъде допълнителен източник на приходи.

Неограничените възможности на новите технологии за проучване, представяне и популяризиране на културното наследство също изцяло промениха и променят музейното дело. Разполагането на киоски или екрани с илюстративно съдържание, внедряването на аудио разкази и т.н., значително подобряват начина на поднасяне на информация и въвличат посетителите по-силно. Основен дял от използването на новите технологии е дигитализацията, която позволява експозициите на музея „да напуснат“ неговата сграда и да станат достъпни за всички с достъп до интернет. Тук се присъединява създаването на виртуални турове (преживявания на музейни колекции), онлайн експозиции, интерактивни интернет страници, виртуална реалност, заснемане с 2D или 3D технологии, аудиовизуални технологии, предаване на живо, онлайн обучителни програми. Това осигурява представяне в дигитална среда по иновативен и атрактивен начин, който разширява достъпа до културното наследство и привлича местните жители в процесите по неговото опазване и представяне. Основно предимство на дигитализираното съдържание е, че то остава достъпно за дълъг период от време и така способства за повишаването на осведомеността за музейните експозиции.

2.2. АНАЛИЗ НА ВЪТРЕШНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ (СЪСТОЯНИЕ НА ЕТНОГРАФСКИЯ МУЗЕЙ)

2.2.1. Материална база

Етнографският музей е обект от структурата на музей „Старинен Несебър“ и разположен в една от най-значимите архитектурни ценности на града от XIX век – къщата на гръцкия търговец Москояни с отлично местоположение на ул. „Месембрия“, от която се разкрива великолепна гледка към Черно море. Сградата отразява основните архитектурни характеристики на старите несебърски къщи от периода XVIII-XIX век. Къщата е на два етажа, като вторият етаж в оригинал е бил зает от салон, спалня, килер и кухня, някои от които са решени с красиви дърворезбовани тавани. Фасадата откъм улицата се отличава с каменното приземие и двата комина, докато фасадите откъм двора са раздвижени с еркери и са изцяло с дървена обшивка.

Фиг. 8. Стая от къщата на Москояни (днес Етнографски музей)

Източник: ИУПП

Днес къщата на Москояни е дом на Етнографския музей, чийто фонд включва около 100 етнографски единици. Сред експонатите се нареждат:

- предмети, свързани с традиционните занаяти и поминък в Несебър – рибарство, лозарство и винарство, като съдове за вино, рибарски принадлежности и др.;
- експонати, свързани с коренното население на Несебър, вкл. предмети от стара гръцка къща. Съхранени са покривки, пердета, икони и дамско градско облекло от началото на XX век;

- експонати, свързани с бита на българите от Македония и Тракия, преселили се в Несебър след Първата световна война. Запазени са покривки, черги и възглавници, софра и трикраки столчета, както и женска носия от Вардарска Македония;
- фотографски материали за старите несебърски къщи и емблематичните вятърни мелници.

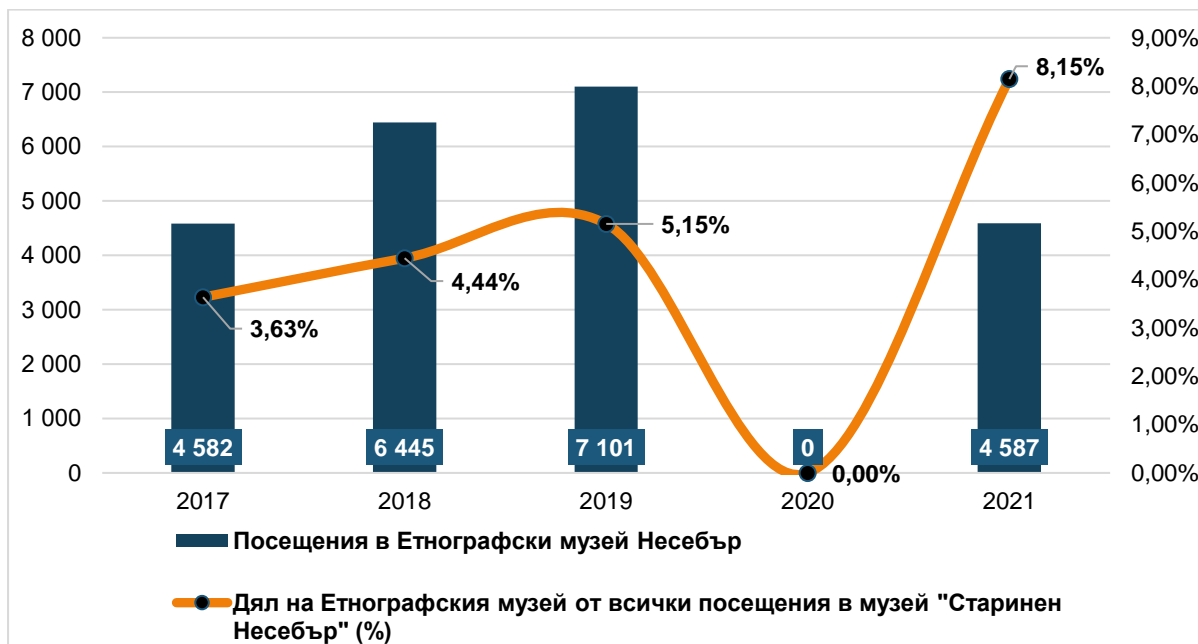
Основната дейност по актуалния проект „Ревитализирани пространства в световната културна ценност Старинен град Несебър – Етнографски музей“ е свързана с ремонтни и реставрационни дейности, обхващащи основните технически инсталации, покрива, подови настилки, врати и прозорци. Целта е да се осигурят условия за целогодишно използване на сградата, при оптимално използване на пространствата, така че успешно да се адаптират помещения за постоянната експозиция, подходящо фондохранилище, както и за гостуващи изложби и събития. Проектът предвижда и осигуряването на среда за работа с деца, както и малък щанд за сувенири и печатни издания за историята на Несебър. Обзавеждането и оборудването ще включват подходящо осветление, експозиционно обзавеждане и реквизит, както и мултимедийни устройства. Целта е чрез тези интерактивни устройства да се осигури иновативно представяне на етнографията на Несебърския край, което да привлече и въвлече по-разнообразни публики.

Обхватът на проекта адресира и друго предизвикателство пред развитието на Етнографски музей Несебър – липсата на достатъчно количество и разнообразие за постоянната експозиция. Заложено е попълването на фонда на музея с откупки на материални свидетелства за културата и традициите в Несебър и региона през последните 200 години. Приложението на доставените мултимедийни устройства ще допринесе за по-атрактивното представяне на физическите артефакти и разказването на тяхната история, както и ще направи възможно преплитането им с нематериалното културно наследство на общината.

2.2.2. Посещения

Посещенията в Етнографски музей Несебър представляват малка част от всички посещения в музей „Старият Несебър“, като важно уточнение е, че обектът е работил единствено през летния сезон (от май до октомври). Музеят е посетен от 4 587 души през 2021 г. – последната година преди затварянето на къщата на Москояни за обновителни дейности. Тази стойност се равнява на 8,15% от всички гости в музейните обекти на Несебър. През предишните години (2020 г. обектът не отваря врати) Етнографският музей формира още по-малък дял от музейните посещения в Несебър. Броят на посещенията означава, че те не генерират достатъчно приходи и музейният обект няма потенциал да води до приходи, които да покриват разходите за неговата поддръжка или финансиране на допълнителни инициативи за неговото развитие и популяризиране.

Фиг. 9. Посещения в Етнографски музей Несебър

Източник: Община Несебър, изчисления: ИУПП

Всичко това е знак, че са нужни мерки за популяризирането на етнографското наследство на Несебър и утвърждаването на къщата на Москояни като основна архитектурна забележителност. Промотирането на пакетни билети с включването на етнографския музей, както и организирането на тематични маршрути, посветени на старите несебърски къщи, са примерни мерки в тази посока.

Най-много посетители в Етнографски музей Несебър са регистрирани през 2019 г. Високото постижение е резултат от представянето на гостуващата изложба „Чудния свят на тракийката“ на Регионален етнографски музей Пловдив. През 2021 г. е представена друга временна експозиция „Дуйни му бел ветре...“, свързана с историята на българите от Егейска и Вардарска Македония. По този начин временните и гостуващите изложби са се утвърдили като основен инструмент за повишаване на интереса към музея, докато продължават усилията за попълване и окомплектоване на неговия фонд.

2.2.3. Стратегическа рамка

Основните проблеми в рамките на община Несебър отразяват недостатъчно ефективната национална политика за развитие на културата. Към днешната дата все още не е утвърден План за опазване и управление на архитектурно-историческия резерват „Старинен град Несебър“, който да определи допустимите дейности в границите на резервата, както и съответстващите им човешки и финансови ресурси. Планът следва да бъде разработен от Националния институт за недвижимо културно наследство и да бъде приет от Министерски съвет⁶. Към момента има актуализирано задание за разработване на плана. А наличието на подобен план е задължително

⁶ Съгласно чл. 19 и чл. 82 на Закона за културното наследство

изискване на ЮНЕСКО, чието неизпълнение изправя Несебър пред заплахата да попадне в списъка с обекти на световното наследство под опасност.

На местно ниво са предприети необходимите мерки за осигуряване на стратегическа рамка за опазване на наследството, като е разработена и приета Стратегия за културното наследство на община Несебър с хоризонт 2023-2032 г. Стратегията дефинира три приоритетни области, съставени от специфични цели, които обхващат и конкретни дейности. Музей „Старинен Несебър“ е посочен сред отговорните институции при изпълнението на следните дейности от стратегията:

П1. УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА КН

СП.1.1. Социално приобщаване

- Провеждане на дейности, насочени към засилване на усещането за идентичност и принадлежност на местната общност към наследството на Старинен Несебър;
- Провеждане на активности, свързани със събиране и популяризиране на информация от местната общност за КН с цел задълбочаване на емоционалната връзка с наследството;
- Образователни дейности, насочени към младежката аудитория;
- Включване на представители на местната общност и изграждане на капацитет за опазване на КН;
- Дейности за създаване на капацитет сред образователните институции и партньорства с научни институции;

П2. СЪВМЕСТИМО РАЗВИТИЕ НА КН

СП.2.2. Опазване на КН на територията на Община Несебър и ИСС на „Старинен град Несебър

- Програма за допроучване и популяризиране на недвижимото КН на общината;
- Програма за проучване и популяризиране на нематериалното КН на общината;
- Програма за допроучване и популяризиране на подводното културно наследство на Несебър;
- Програма за опазване на атрибутите, носещи ИСС на Старинния град, вкл. изпълнение на реставрация и консервация на археологически обекти, изготвяне и приемане на програма за възстановяване на автентичния облик на възрожденските къщи;
- Дейности, насочени към повишаване на качеството на намесите по обектите недвижими КЦ;

СП.2.3. Представяне, интерпретиране, валоризация и популяризиране на КН

- Разширяване и реновиране на културна инфраструктура за представяне и популяризиране на КН;
- Дигитализиране на КН на Общината и създаване на дигитални бази данни;
- Популяризиране на КН чрез традиционни и иновативни средства и чрез създаване на партньорства и обмен на национално и международно ниво;

ПЗ. СПРАВЕДЛИВО РАЗВИТИЕ НА КН

СП.3.1. Установяване на добро управление

- Предприемане на административни мерки за подпомагане завършването на актуализирането на статута на недвижимото културно наследство в общината;

СП.3.3. Иновации и достъп до културно наследство

- Осигуряване на по-широк достъп и видимост до културното наследство, вкл. чрез достъпна среда за хора в неравностойно положение; социализация на културни ценности и др.;

- Иновации и дигитална среда, вкл. триизмерно сканиране; дигитално представяне; създаване на научнопопулярни филми; участие в европейски платформи.

Изброените дейности разкриват ключовата роля на общинския музей за опазването и популяризирането на несебърското културно наследство. Предвидени са разнообразни отговорности, свързани както с проучвателни и популяризаторски дейности, така и с активна социална и образователна роля, които изискват укрепване на експертния капацитет на институцията.

2.2.4. Финансов капацитет и човешки ресурси

Етнографският музей и най-общо музей „Старинен Несебър“ са изправени пред предизвикателствата, характерни за културните институти в страната и по-специално местните музей с финансиране от общинските бюджети. Липсата на достатъчно субсидии и приходи от дейността, остарялата материална база и недостига на площи за фондохранилища и изложби, вкл. гостуващи, както и на липсата на квалифицирани кадри са основните ограничаващи фактори. На национално ниво, въпреки разпоредбите на Закона за културно наследство, липсват одобрени стратегии за развитие на културата и опазване на културното наследство. Всичко това не позволява на музеите да разгърнат своя пълен потенциал и като културно-образователни средища за местните общности, и като туристически забележителности и основни пунктове за културния туризъм. Същевременно налага прилагането на мерки, свързани с разработването на проекти с външно финансиране, привличане на спонсори и дарители, както и разработването на маркетингови стратегии, които позволяват развитие на пазарен принцип.

Въпреки, че музей „Старинен Несебър“ има роля за развитието на културно наследство с национално значение, неговата дейност не получава субсидия от държавния бюджет. Изключение е 2022 г., когато с постановление на Министерски съвет са осигурени допълнителни трансфери от централния бюджет за финансова подкрепа на общо 50 общински музея. Общата стойност на подкрепата е 5 492 556 лв., отредени за допълнителни възнаграждения на служителите на музеите в съответствие с техните постижения и резултати. За музей „Старинен Несебър“ са отпуснати 167 400 лв., които да допълнят общинската субсидия, част от която се формират от приходите на музейните обекти. Значителният спад на туристическите посещения в общината след 2019 г., обаче, прави невъзможно постигането на съответствие между приходите от билети и разходите за издръжка.

Наличните средства покриват основно разходите за възнаграждения и осигуровки на наличните музейни работници и не са достатъчни за привличане на допълнителни специалисти. Към момента музей „Старинен Несебър“, със всичките му обекти, разполага с персонал от 20 човека. Липсват редица важни позиции, вкл.:

- етнограф за нуждите на Етнографския музей;
- културен антрополог;
- реставратор;
- маркетингов експерт, отговорен и за дигиталната реклама на музея;
- музейен педагог.

Това обобщава ограничените човешки ресурси за развитие на общинския музей и в частност на Етнографски музей, което изисква разкриване на нови щатни бройки и финансови стимули за наличните експерти, които да съвместяват разнообразни функции за музейния продукт и неговото маркетингово представяне.

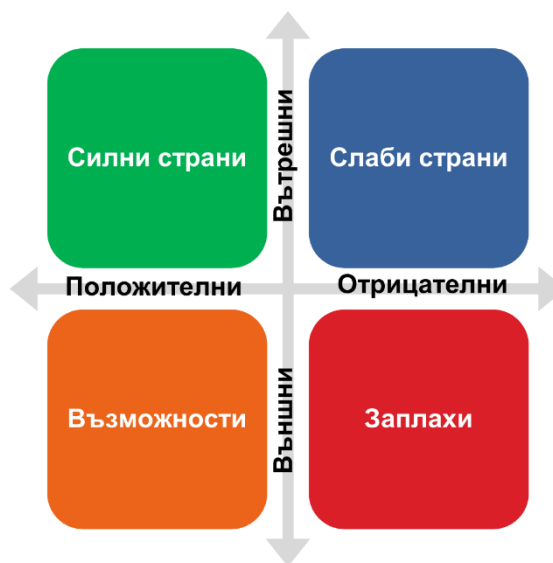
Общинска администрация Несебър в партньорство с управата на музея активно работят по привличането на допълнителни финансови средства, които да осигурят подобрения на материалната база, пълнотата на експозициите и квалификацията музейните работници. В периода 2022-2024 г. се изпълнява проект „Ревитализирани пространства в световната културна ценност Старинен град Несебър – Етнографски музей“ на обща стойност 906 338,81 лв. с подкрепа от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство. Проектът обхваща следните специфични дейности:

- Ревитализация и текущ ремонт на къща Москояни - Етнографски музей Несебър;
- Представяне на нови изложби с иновативни технологии/средства;
- Провеждане на тематично обучение за ръководния и експертен персонал на бенефициента в областта на културното наследство;
- Изготвяне на предприемачески план за Етнографски музей Несебър;
- Провеждане на научно-практическа конференция под надслов „Музеология на 21-ви век“.

2.3. SWOT АНАЛИЗ

Силни страни

- Разположение на Етнографския музей в една от най-значимите архитектурни ценности на Несебър от XIX век – къщата на Москояни, от която се разкрива великолепна гледка към Черно море;
- Отлично местоположение на ул. „Месембрия“ в съседство до НЧ „Яна Лъскова“;
- Удобен вътрешен двор, подходящ за събития под открито небе;
- Наличен фонд от предмети, свързани с традиционните занаяти и поминък в Несебър; свързани с бита на българите от Македония и Тракия, преселници в града; свързани с коренното население на Несебър; фотографски материали за стария Несебър;
- Отлично състояние на сградния фонд и модерно оборудване в резултат от проект „Ревитализирани пространства в световната културна ценност Старинен град Несебър – Етнографски музей“;
- Ново подходящо осветление, експозиционно обзавеждане и реквизит;
- Условия за целогодишно ползване на сградата;
- Успешен опит с гостуващи изложби от други етнографски музеи в страната;
- Активна работа на Общинска администрация Несебър и управата на музея по привличането на допълнителни финансови средства;
- Разработена и приета Стратегия за културното наследство на община Несебър с определени дейности и отговорности за общинския музей.

Слаби страни

- Недостатъчен брой на етнографските единици във фонда на музея;
- Ограничен брой посещения в Етнографския музей, в сравнение с останалите музейни обекти на „Старинен Несебър“;
- Недостатъчно приходи от билети, които да покриват разходите за поддръжка или финансиране на допълнителни инициативи за развитие и популяризиране;
- Ограничени човешки ресурси, вкл. липса на ключови специалисти като етнограф и културен антрополог;
- Липса на разработен План за опазване и управление на архитектурно-историческия резерват „Старинен град Несебър“, където следва да се дефинират дейности и финансиране на общинския музей.

Възможности

- Изключителни природо-географски дадености на община Несебър, вкл. живописна брегова ивица, просторни плажове, разнообразен релеф и растителна покривка;
- Много добра транспортна достъпност, вкл. териториално разположение в близост до АМ „Тракия“ и летище Бургас;
- Изградени пристанища за водни спортове и развлекателни дейности;
- Разнообразно културно наследство в община Несебър;
- Уникално съчетание между великолепните месемврийски църкви от късната Античност и Средновековието, и жилищната черноморска архитектура от XIX век;
- Статут на „Старинен град Несебър“ като световно културно наследство;
- По-благоприятна демографска ситуация в община Несебър спрямо останалата част на страната, с проявен положителен механичен прираст през последните години;
- Огромна концентрация на туристически посещения – общината е най-голямата българска община по брой на реализираните нощувки;
- Висока предприемаческа активност, свързана с хотелиерство, ресторантьорство и обслужващи функции;
- Добре развита мрежа от читалища в цялата община и разположение на Народно читалище „Яна Лъскова“ в съседство на Етнографския музей;
- Изградена модерна културно-образователна инфраструктура в новия Несебър – център „Артиум“;
- Активна общинска политика по развитие на културата и обществените дейности, изразена в богат културен календар с множество международни събития;
- Утвърдената роля на музей „Старинен Несебър“ като институт по опазването и популяризирането на културното наследство, както и по развитието на културния туризъм;
- Ключово разположение на археологическата експозиция на музей „Старинен Несебър“ и роля за туристическо-информационно обслужване на посетителите в общината;
- Голям брой и изключителна стойност на музейните обекти на „Старинен Несебър“;
- Значителен дял на общинския музей от всички посещения в областта;
- Неограничените възможности на новите технологии за повишаване атрактивността и интерактивността на музейните експозиции.

Заплахи

- Природни рискове, свързани с проявление на ерозията и свлачищата;
- Тенденция за трайно застаряване на населението и неблагоприятна стойност на коефициента на демографското заместване;
- Увеличаващи се предизвикателства при осигуряването на кадри и експерти за публичните услуги, отразяващи демографските тенденции;

- Негативното въздействие на масовия туризъм спрямо обектите на културното наследство, свързано със замърсяване, комерсиализация на градската среда и др.;
- Пълна зависимост на местната икономика и заетост от туризма и обема на туристическите посещения през летния сезон;
- Значителен спад в броя на реализираните нощувки след 2019 г., оказващ влияние на останалите сектори и общата икономическа ситуация;
- Неразвити целогодишни културно-туристически продукти;
- Неефективно използване на наличната леглова база;
- Ограничени средства за развитие на културните институти в страната;
- Отлив на млади специалисти от сектор „Култура“;
- Зависимост на посещенията в музей „Старинен Несебър“ от туризма през летния сезон.

3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА, ТЪРСЕНЕ И ПРЕДЛАГАНЕ НА ПРОДУКТА И УСЛУГИТЕ, ПРЕДОСТАВЯНИ ОТ ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЙ НЕСЕБЪР

3.1. МУЗЕЕН ПРОДУКТ

Музейният продукт представлява визията за развитие на цялата налична инфраструктура и потенциални услуги, предоставяни от Етнографски музей Несебър. Компонентите на този продукт включват (1) постоянната експозиция; (2) специалните (гостуващи) изложби; (3) пространства за събития, включително вътрешния двор; (4) музейния магазин.

Конкретните идеи за формирането на продукта на Етнографския музей са формулирани на база (1) резултатите от детайлния анализ, (2) утвърдения проект за реновиране на къща Москояни, (3) предложения на експертите към музей „Старинен Несебър“ и на д-р Евтелпа Теоклиева-Стойчева от отдел „Несебър Световно наследство“ към общинска администрация, както и (4) добри български и международни практики.

Постоянна експозиция

Основната идея е свързана с развитието на пълноценна етнографска експозиция, посветена на живота в общината в рамките на 200 години от XVIII до първата половина на XX век. Акцент ще бъде разказа за бита и обичаите на хората от Несебър, Обзор, Оризаре и др. от по-значимите села.

Съгласно утвърденият проект за ремонт на сградата, постоянната експозиция ще се помещава на втория етаж и ще бъде структурирана в следните отделни компоненти, за които трябва да се разработят детайлни експозиционни планове:

- **Експозиция (15,83 кв. м) – коренно население на Несебър.**
- **Експозиция (18,92 кв. м) – несебърски родове, облекло и бижута.** Ще бъдат поставени и манекени с традиционни градски облекла от началото на XX век, рокли и дамски шапки, характерни за коренното население на града.
- **Експозиция (22,82 кв. м) – култура, обичаи, фолклор.** Ще бъдат разположени автентични долапи, както и изложени килими.

Залата не е обособена като специално отредена за българските преселници в Несебър, но е подходяща за акцентиране на тази тема.

- **Експозиция (10,76 кв. м) – поминък.**

По-конкретното съдържание може да бъде свързано с традиционните отрасли лозарство, винарство и риболов. Разказът за рибарството може да бъде свързан с плетенето, почистването и поправянето на мрежите, както и с калайдисването на въдиците, които с времето потъмняват и трябва да се излъскат за да светят и да привличат рибите в морето. Рибарският занаят може да бъде илюстриран с множество съхранени фотографии сред местното население, както и в специализирани издания – оригинали и дигитализирани снимки, представяни на монтирания мултимедиен екран. Тук може да бъде добавена и темата за Никулден и неговото празнуване в района.

- **Експозиция (19,73 кв. м) – бит, домакинство, кулинария.** Част от експозицията ще включва софра с трикраки столчета.

В рамките на експозицията ще има и специална маса с интерактивна карта с разположението на старите къщи от XIX век и разкази за историята им. Типичната несебърска жилищна архитектура, освен че именно къщата на Москояни е един от най-значимите ѝ образци, е тясно преплетена с бита и поминъка на местните хора. Представянето на тези къщи и по-специално запазените ансамбли е особено подходяща тема за Етнографски музей, който има потенциала да бъде изходен пункт за тематични архитектурни обиколки. Има и идея за разработването на мобилно приложение, което да служи като туристически гайд за подобен тип обиколки.

Голямото предизвикателство пред развитието на експозицията е допълването на наличния фонд, който е крайно ограничен. В тази връзка общинският музей е започнал кампания за събиране на артефакти от местните жители. Идеята е етнографският музей да бъде истински музей на несебърци, в който са (1) разказани семейните истории и преданията, и в който са показани (2) запазените предмети от „скриновете“. Това е и начин да се създаде ангажираност и съпричастност на местната общност към развитието на музейния обект. Друг начин за преодоляване дефицита на експонати е използването на модерните мултимедийни устройства, с които Етнографският музей ще бъде напълно обезпечен. Всяка експозиционна зала ще разполага с мултимедийен екран. Целта е чрез дигиталните средства за илюстрация да се компенсират липсващите предмети, а също така и да се създаде по-атрактивно преживяване за посетителите.

Специални (гостуващи) изложби

Неразделна част от музейния продукт са и възможностите за домакинстване на гостуващи изложби от други етнографски музеи, вкл. от чужбина. В Несебър вече има натрупан успешен опит с подобни инициативи, като гостуващи изложби е имало от Пловдив, Благоевград, Шумен и Бургас, като с някои от тях са свързани и най-успешните години от гледна точка на посещаемостта. Гостуващите изложби са отлична възможност както за разнообразяване на предлаганото от Етнографския музей и привличане специално на местните жители, така и за представяне на ценни експонати от други градове, където няма достатъчно туристически посещения и изложбите нямат видимост. Примерни теми могат да бъдат свързани с:

- българските бежанци от Македония и Тракия;
- специфичен етнографски район с проявление в Несебър;
- морската култура и поминък;
- възрожденската/черноморската архитектура;
- лозарство и винарство,

като всички те са подходящи за сътрудничество и с български, и с чуждестранни музеи. Основен принцип следва да бъде подбора и подредбата на изложби с фокус към посетителя, тоест отговарящи на съвременните нужди от културно съдържание.

Пространства за събития, включително вътрешния двор

Етнографският музей разполага с допълнителни пространства, които ще бъдат особено подходящи за организиране и провеждане на тематични събития. В резултат на проектът за ревитализация на сградата, на приземния каменен етаж ще бъде устроена

удобна многофункционална зала с мултимедиен проектор и широк екран. Залата ще може да се използва и за гостуващите изложби. Тя е директно свързана с двора на къщата, от който се разкрива прекрасна гледка към Черно море.

Фиг. 10. Многофункционалната зала на Етнографския музей

Източник: ИУПП

По този начин музеят разполага със свързани открити и закрити пространства, които могат да се използват за разнообразни събития, като:

- Различни работилници и ателиета, свързани с традиционни занаяти като рибарство, тъкачество, грънчарство и др. Възможно е да се организират демонстрации на плетене на мрежи, тъй като има интерес от страна на хората към този занаят;
- Работилници и ателиета, свързани с кулинарията и винарството. Организирането на възможност за направата и/или участието в направата на турско кафе, не само по време на дадена работилница, може да даде добавена стойност към преживяването на посетителите;
- Открити уроци, насочени специално към децата и учениците от общината и цялата страна. Несебър е особено подходящо място за организиране и провеждане на летни школи и лагери, за което ще бъде нужно и активно взаимодействие между общинска администрация, общинския музей, местата за настаняване и туристическите агенции;
- Оформяне на център за работа с деца и прилагане практиките на музейното образование;
- Практики за студенти по архитектура, археология, приложни изкуства при взаимодействие с университети и научно-изследователски центрове, както и с Министерството на културата и НИКН;

- Международни семинари, посветени на опазването и социализирането на културното наследство, археологически проучвания, консервационно-реставрационни дейности, устойчив културен туризъм и др.;

- Официални срещи и посрещане на гости от международни институции.

Музеен магазин

На приземния етаж ще бъде обособен и сувенирен магазин с площ 8,82 кв. м. Музеят разполага с оборудване за дигитализация, което позволява изработването на сувенири. За тази цел е нужно да се ускори процесът по дигитализация на движимото културно наследство, като към момента няма дигитализирани експонати от етнографския фонд.

Продажбата на печатни издания, албуми и пощенски картички с архитектурата на Несебър също ще има подходящо място в предвидения магазин.

Цена

Цените за посещение на Етнографски музей Несебър през 2023 г. са 4 лв. за индивидуално посещение на възрастни и 2 лв. за деца. В случай на организирани групи цените спадат съответно до 3 лв. и 1,50 лв. Етнографският музей участва в комбиниран билет с Археологическия музей на стойност 10 лв. за възрастни и 5 лв. за деца. Етнографският музей не участва в останалите опции за пакетно посещение, което следва да се промени с оглед на постепенното повишаване на неговата популярност.

Прогнозната цена за посещение обекта след финализирането на ремонтните дейности, ще бъде 5 лв. за възрастни и 2,50 лв. за деца. Необходимо е да се заложат и услугите по беседа и тематична архитектурна обиколка на Несебър, представяща запазените ансамбли от несебърски къщи и другите забележителности по определения маршрут.

3.2. ЦЕЛЕВИ ГРУПИ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ, ВКЛЮЧИТЕЛНО МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГИЯ ЗА УВЕЛИЧАВАНЕ НА ОБХВАТА ИМ

Целевите групи обхващат лицата, които имат значение за развитието и промотирането на вече представения музеен продукт на Етнографски музей Несебър. Те включват не само потенциалните посетители и ползватели на инфраструктурата и услугите на музея, но и тези групи, които имат значение за различните етапи от развитието му. Голямата цел е чрез взаимодействието с целевите групи да се повиши популярността и разпознаваемостта на музея, да се изгради неговия позитивен имидж, да се привлече внимание към него/неговия бранд. В следващата таблица са систематизирани основни целеви групи със значение за Етнографски музей и въобще за музей „Старинен Несебър“. Посочени са целите и мерките за тяхното ефективно ангажиране.

Табл. 5. Целеви групи

Целева група	Цел за ангажиране	Мерки за ангажиране
Служители на музея	Обогатяване на музейните фондове; организиране на експозиции и образователни програми; екскурзоводска дейност; създаването на печатни	Привличане, задържане и мотивиране на висококвалифицирани специалисти

Целева група	Цел за ангажиране	Мерки за ангажиране
	издания; консервация и реставрацията	
Централна и местна администрация	Получаване на финансиране; съгласувателни и разрешителни процедури	Изграждане на репутация и ефективни взаимодействия
Културни и образователни организации	Реализиране на партньорски проекти и съвместни събития (други музеи); обмен на данни (библиотеки); привличане на кадри и квалификация (университети)	Идентифициране на ключови партньори и изграждане на комуникация и взаимоотношения
Външни изпълнители	Подпомагане функционирането на музейната институция; Модернизация на сграден фонд	Изграждане на връзки и взаимоотношения между специалистите на музея и външните изпълнители
Туристически оператори и екскурзоводи	Включване на музея и музейните открити площи в туристическите програми на организирани групи от страната и чужбина	Взаимодействие и партньорство с туристическите агенции и екскурзоводите; Сключване на договори
Собственици на туристическа инфраструктура	Привличане на допълнителни посетители	Взаимодействие и партньорство с хотелиери и ресторантьори; сключване на договори
Посетители от страната	Увеличаване на различните видове посетители, вкл. индивидуални посетители; организирани туристически групи; посетители от региона; организирани ученически групи; семейства с деца; Повишаване ангажираността на местните жители към развитието на музея, вкл. за попълване на неговия фонд	Организиране на тематични събития, насочени към местната общност; Развитие на социалните мрежи, вкл. създаване на тематично съдържание, излъчвания на живо (online streaming) и др.
Чуждестранни посетители	Увеличаване на чуждестранните	Приложение на новите технологии за привличане

Целева група	Цел за ангажиране	Мерки за ангажиране
	посетители и увеличение на приходите	и задържане на интереса, чрез излъчвания на живо, мобилни приложения и др.
Посетители със специален интерес, вкл. любители на историята и културното наследство; професионалисти и студенти от сферата	Увеличаване на посетителите и последователите в социалните мрежи	Приложение на новите технологии за привличане и задържане на интереса, чрез излъчвания на живо, мобилни приложения и др.
Посетители на възраст 25-40 години – според световните тенденции в профилирането на музейните посетители, в тази група попадат пътуващи и любознателни хора, които търсят нови дестинации и културни събития	Увеличаване на посетителите и последователите в социалните мрежи	Приложение на новите технологии за привличане и задържане на интереса, чрез излъчвания на живо, мобилни приложения и др.
Печатни и електронни медии	Медийно отразяване във връзка с артефакти, научни открития, създадени нови експозиции или изложби, инициативи, призови за подкрепа на музейни начинания	По-систематично отразяване на музейната работа от медиите – от големите събития до регулярните изследователски дейности на музея
„Новите“ медии	Регулярно присъствие и изграждане на имидж в социалните мрежи	Идентифициране на ключови партньори и изграждане на комуникация и взаимоотношения

3.3. КОМУНИКАЦИОННИ КАНАЛИ

3.3.1. Рекламни и информационни материали

Комуникационните канали обхващат средствата, които следва да се използват, за да може информацията и знанието за музейния продукт да достигнат до целевите групи. Накратко, през комуникационните канали трябва да се предаде „посланието“, с какво Етнографски музей Несебър се отличава от сходните музеи и защо си заслужава да се ползват неговите услуги. Разбира се, доколкото Етнографският музей е неделима част от „Старинен Несебър“, комуникационните канали са общи за всички музейни обекти.

„Посланията“, трябва да съдържат конкурентните предимства на музея, вкл. уникалното разположение в стария Несебър – обект на световното наследство; архитектурната стойност на сградата – запазила автентичната черноморска архитектура от XIX век; удобните зали за събития с модерно оборудване; дворът с гледка към морето; актуална социална кампания и т.н. Посланията трябва да са кратки, атрактивни, запомнящи се и да приканват към действие.

Освен целенасочените рекламни послания, комуникационните канали следва да се използват за разпространение на образователно съдържание, свързано с експозициите и въобще етнографското наследство на Несебър. През редовните статии и публикации може да се изгради траен интерес и ангажираност от страна на обществеността към музея и по този начин много по-лесно да се разпространяват рекламните послания. Това е начинът потенциалният клиент предварително да се е убедил в стойността, която може да намери в музея. Чрез системно и последователно изграждане на връзка с целевите групи значително се увеличават шансовете например за наем на многофункционалната зала за тематично събитие или пък за предложение за разработване на партньорски проект.

Основните препоръки за изготвянето на образователните материали са те да бъдат:

- лесно разбираеми;
- в съзвучие с предмета на дейност на Етнографския музей;
- различаващи се от съдържанието на сходните музеи;
- с внимателно подбрани теми;
- с включени думи в заглавията и изложението, така че при търсене по ключова дума да излизат по-напред в резултатите;
- насочени към конкретната целева група, за която са създадени.

Добра практика е адаптирането на дадено съдържание за различните комуникационни канали в съответствие с техните технически характеристики и аудитории, вместо просто копирането на един и същ материал. Друга добра практика е разработването на материалите с подходящо визуално брендиране – разработване на лого, утвърждаване на единен дизайн на рекламни материали и др., така че да съответстват на съвременната епоха.

При всички положения е нужно предварително определяне на съдържанието – част от целите за изграждане на бранд или марка на организацията. Например, ако целта е

организацията да бъде разпознаваема със своите предмети за бита, то ще има нужда от целенасочено съдържание в тази посока. Това включва подбор на теми; ключови думи в заглавие и съдържание; график за публикуване и разпространение.

Традиционните комуникационни канали са физическите обекти, където могат да се разпространяват брошури, които дават информация. Съвременните тенденции изискват внимателен подбор на маркетинговите материали, които ще се разпечатват на хартия. Освен, че те са значително по-скъпи от дигиталните материали, при тях не е сигурно до кого ще достигнат и доколко ще бъдат ефективни. Препоръките са за инвестиране в създаването на информационни брошури, карти и други подобни тип „сувенир“, които да се подаряват при специални поводи. Този тип материали са подходящи за по-възрастните посетители на културните организации.

3.4. ДИГИТАЛЕН МАРКЕТИНГ

В съвременното време по-често потребителят взема решение в интернет пространството⁷, което превръща дигиталните комуникационни канали в основно средство за маркетинг. Дигиталният маркетинг е свързан с популяризиране на продукти и брандове чрез приложението на интернет, вкл. уебсайтовете, социалните мрежи (медии) и мобилните приложения. Предимствата на дигиталния маркетинг са свързани с (1) достигането до потребители от широк географски обхват, (2) персонализиране спрямо конкретна целева група на база демографски и социални характеристики (тоест, достигане до най-подходящите хора); (3) бърза връзка с клиентите, (4) лесно и удобно преминаване от реклама към действие (закупуване на онлайн билет). Сред основните начини за дигитален маркетинг се нареждат:

- **официален уебсайт.** От съществено значение е сайтът на музей „Старинен Несебър“ да бъде обновен и да отговаря на съвременните изисквания за дизайн и удобство на потребителското преживяване. Необходимо е да се направи и оптимизация на уебсайта, което да осигури неговото по-добро индексирание в интернет търсачките;

- **поддържане на бюлетин.** Сайтът следва да съдържа контактна форма, която да позволява записване за бюлетин на музея. И-мейл маркетинговите кампании са друг популярен инструмент за достигане до целевите групи и изпращане на актуална информация;

- **социални мрежи.** Работата със социалните мрежи започва с подбор на социалните мрежи, в които музей „Старинен Несебър“ ще присъства, последвана от избор и адаптиране на съдържание според техническите изисквания на съответната платформа. Важна препоръка е редовното публикуване на разнообразно съдържание, вкл. съвременни снимки, архивни изображения, линкове към статии на уебсайта, кратки видеоклипове. Неразделна част от процеса е следенето и анализа на резултатите, от публикуваното съдържание или от платените рекламни кампании.

---

⁷ Гугъл (Google) въведеха концепцията за „нулевия момент на истината“. Според нея, първата среща на потребителя с продукта, който ще закупи, почти неизменно започва в интернет.

4. НАЧИН НА ИЗПЪЛНЕНИЕ (ПРЕДВИДЕНИ ДЕЙНОСТИ, ФИНАНСИРАНЕ И ГРАФИК)

Табл. 6. Дейности, финансиране и график за изпълнение

Дейности	Източници на финансиране	Година				
		1	2	3	4	5
Развитие на основната експозиция						
Издирване, регистриране, каталогизиране и паспортизиране на етнографски единици за попълване на музейния фонд	Национален фонд култура Бюджет на музея					
Откупка на предмети за включване в постоянната експозиция	Национален фонд култура Бюджет на музея					
Допитване до местните хора за попълване на историите, свързани с историята на рибарството и др.	Бюджет на музея					
Създаването на допълнително мултимедийно съдържание, което да осигури дигитален разказ на културния, исторически и социален контекст на експонатите (storytelling)	Национален фонд култура Бюджет на музея					
Изпълнение на културна и образователна програма						
Създаване на партньорска мрежа с други музеи и споделяне на ресурси за съвместно популяризиране	Бюджет на музея					
Организиране на временни (гостуващи) изложби	Национален фонд култура Бюджет на музея					
Провеждане на работилници и ателиета на различна тематика	Бюджет на музея					
Установяване на партньорства с различни образователни институции	Бюджет на музея					
Разработване на образователна програма, насочена към деца и ученици	Министерство на образованието Еразъм + Бюджет на музея					
Провеждане на открити уроци и беседи за ученици	Министерство на образованието Еразъм + Бюджет на музея					
Провеждане на образователни летни школи и лагери	Министерство на образованието Еразъм + Бюджет на музея					
Създаване на музейен център за работа с деца/детски кът	Министерство на образованието					

Дейности	Източници на финансиране	Година				
		1	2	3	4	5
	Еразъм + Бюджет на музея					
Провеждане на практики за студенти по дисциплини като архитектура, археология, приложни изкуства	Бюджет на музея					
Организиране на тематични събития и инициативи						
Организиране и провеждане на международни семинари, посветени на опазването и социализирането на културното наследство, археологически проучвания, консервационно-реставрационни дейности, устойчив културен туризъм и др.	Бюджет на музея					
Домакинстване на официални срещи и посрещане на гости от международни институции	Бюджет на музея					
Провеждане на тематични културно-туристически маршрути, посветени на старите несебърски къщи	Бюджет на музея					
Дигитализиране на музейните единици						
Дигитализиране на етнографски единици чрез закупените хардуер и софтуер за дигитализация	Национален фонд култура Бюджет на музея					
Издирване, систематизиране и дигитализиране на стари фотографии	Бюджет на музея					
Популяризиране на етнографското наследство на Несебър						
Подготовка и отпечатване на информационни брошури и печатни издания	Национален фонд култура Бюджет на музея Общински бюджет					
Разработване на нов уебсайт на музей „Старинен Несебър“	Бюджет на музея					
Разработване на мобилно приложение с информация и маршрути за несебърските къщи	Бюджет на музея					
Създаване на лого, утвърждаване на единен дизайн на рекламни и информационни материали	Бюджет на музея					
Дигитален маркетинг в социалните мрежи, в т.ч.: - Разработване на план за публикуване в различните социални мрежи;	Бюджет на музея					

Дейности	Източници на финансиране	Година				
		1	2	3	4	5
- Подготовка и адаптиране на съдържание за различните платформи; - Създаване на кампании за платена реклама с определяне на конкретни цели и демографски и социални профили; - Периодичен анализ на постигнатите резултати						
Развитие на човешките ресурси						
Назначаване на експерти по дигитален маркетинг, дизайн и информационни технологии	Национален фонд култура Бюджет на музея					
Участие на музейните експерти в обучения за повишаване на капацитета	Министерство на образованието Еразъм + Национален фонд култура Бюджет на музея					
Участие в международни проекти за обмен на опит, изграждане на мрежи от музейни експерти, създаване на интегрирани информационни платформи	Министерство на образованието Еразъм + Бюджет на музея					
Стартиране на доброволческа програма	Бюджет на музея					
Провеждане на летни стажове и практики за студенти	Бюджет на музея					
Провеждане на кампании за привличане на спонсори и дарители	Бюджет на музея					

5. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ИНДИКАТОРИ

Очакваните резултати от постигането на заложената визия за музейния продукт и изпълнението на препоръчаните дейности са свързани с постепенното утвърждаване на Етнографски музей като основен музеен обект в стария Несебър. Къщата на Москояни ще се превърне в една от най-популярните архитектурни забележителности, с атрактивна и интерактивна етнографска експозиция, с богата програма от разнообразни културни и образователни събития, посещавани от несебърци и гостите на града. Очакваните най-общии резултати са конкретизирани в следващата таблица, която позволява периодичното отчитане на напредъка в развитието на музея.

Табл. 7. Индикатори за наблюдение и оценка

Индикатор	Начин на отчитане	Базова стойност (година)	Целева Стойност (2029 г.)
Развитие на основната експозиция			
Брой на етнографските единици в основната експозиция	През отчетната година	100 (2024)	150
Създадени нови видеоклипове/мултимедийно съдържание	С натрупване през целия период	0 (2024)	15
Развитие на културна и образователна програма			
Проведени временни (гостуващи) изложби	С натрупване през целия период	0 (2024)	10
Проведени открити уроци и беседи с ученици	С натрупване през целия период	0 (2024)	50
Организиране на тематични събития и инициативи			
Проведени международни семинари	С натрупване през целия период	0 (2024)	5
Брой участници в тематични архитектурни маршрути	С натрупване през целия период	0 (2024)	500
Дигитализиране на музейните единици			
Брой дигитализирани етнографски единици	С натрупване през целия период	0 (2024)	50
Брой издирени и дигитализирани архивни фотографии	С натрупване през целия период	0 (2024)	100
Популяризиране на етнографското наследство на Несебър			

Индикатор	Начин на отчитане	Базова стойност (година)	Целева Стойност (2029 г.)
Брой посещения в Етнографски музей	През отчетната година	4 587 (2021)	12 000
Годишни приходи от Етнографски музей	През отчетната година	15 000 (2021)	50 000
Среден брой месечни посещения на обновения уебсайт	През отчетната година	-	1 000
Брой последователи във фейсбук страницата на музея	През отчетната година	3 200 (2024)	15 000
Развитие на човешките ресурси			
Брой новоназначени служители в Етнографски музей	С натрупване през целия период	0 (2024)	2
Брой музейни специалисти на музей „Старинен Несебър“, преминали обучения	С натрупване през целия период	0 (2024)	15

Авторски колектив:

Здравко Петров, „Институт за управление на програми и проекти“

Десислава Христова, „Институт за управление на програми и проекти“